

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды, пайдалануды және олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесін бекіту туралы

Күшін жойған

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Орман және аңшылық шаруашылығы комитеті төрағасының 2007 жылғы 5 наурыздағы N 93 Бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2007 жылғы 31 наурыздағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне N 4597 болып енгізілді. Күші жойылды - Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2010 жылғы 29 сәуірдегі № 299 Бұйрығымен

Ескерту. Күші жойылды - ҚР Ауыл шаруашылығы министрінің 2010.04.29 № 299 Бұйрығымен.

Қазақстан Республикасы Орман кодексінің 80-бабының 5-тармағын іске асыру мақсатында **БҰЙЫРАМЫН:**

1. Қоса беріліп отырған Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды, пайдалануды және олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесі бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасының Нормативтік құқықтық актілерінің бюллетенінде жарияланған, 2006 жылғы наурыз-сәуір, N 3-4, 207-құжат, Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде N 3714 нөмірмен тіркелген Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі Орман және аңшылық шаруашылығы комитеті төрағасының 2005 жылғы 6 маусымдағы N 132 бұйрығының күші жойылды деп танылсын.

3. Осы бұйрық ол бірінші рет ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енеді.

Төраға

Қазақстан Республикасы
Ауыл шаруашылығы министрлігі
Орман және аңшылық шаруашылығы
комитеті төрағасының
2007 жылғы » 5 наурыздағы
N 93 бұйрығымен
бекітілген

**Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды,
пайдалануды және олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру**
ЕРЕЖЕСІ 1. Жалпы ережелер

1. Осы Ереже Қазақстан Республикасының Орман кодексіне сәйкес әзірленді және ормандарды молықтыру мен орман өсіруге арналған орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды, пайдалануды олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру тәртібін реттейді.

2. Орман тұқымдарын дайындау тұрақты орман тұқымы базасы объектілерінде (ТОТБ) жүзеге асырылады, ал олар жетіспеген жағдайда қалыпты екпелерде тұқым дайындауға жол беріледі.

Орман тұқымдарын кемістігі бар екпелерден және кемістігі бар ағаштардан дайындауға тыйым салынады.

3. Орман тұқымдарын дайындау, өңдеу және сақтау олардың селекциялық санаттары: сортты, жақсартылған, қалыпты санаттар бойынша бөлек жүргізіледі.

4. Орман тұқымдарының, ал кейіннен көшет материалының және өсірілген жасанды орман екпелерінің тегі мен генетикалық сапасының жойылуына жол бермеу мақсатында орман тұқымдарын дайындау, өңдеу және сақтау біртекті партиялармен жүзеге асырылады.

2. Орман тұқымдарын дайындауды ұйымдастыру тәртібі

5. Мемлекеттік орман қоры аумағында орман тұқымдарын дайындауды ұйымдастыруды сүрек дайындау үшін мемлекеттік орман қорының учаскелері ұзақ мерзімді орман пайдалануға бекітіп берілген орман иеленушілер мен орман пайдаланушылар жүзеге асырады.

6. Орман тұқымдарының қажетті мөлшері мен олардың түр құрамын орман иеленуші:

1) орман орналастыру айқындайтын мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ормандарды молықтыру, орман өсіру жөніндегі іс-шаралардың көлемін;

2) басқа заңды және жеке тұлғалардың тұқымдар жөніндегі қажеттілігін, оның ішінде экспортқа тұқым шығаруды қанағаттандыруды;

3) жеміс беру кезеңділігі ұзақ жекелеген ағаш түрлері тұқымдарының резервтік қорын жасау қажеттігін басшылыққа ала отырып белгілейді.

7. Орман тұқымдарын дайындауды ұйымдастыру кезінде:

1) орман тұқымдарының аудандастырылуын сақтау және орман тұқымдарын орман өсіру жағдайларына сәйкес пайдалануға кепілдік беретін түрлер бойынша орман тұқымдарының бөлек жиналуын қамтамасыз ету;

2) орман тұқымдарының жоғары сапалы болуы тән ТОТБ-ының жеміс беретін

объектілерінде орман тұқымдарының барынша көп жиналуын қамтамасыз ету;

3) орман тұқымдарын дайындауды бір текке жататын алуан түрлер бірге өскен жағдайда түрлері бойынша бөлек, ал фенологиялық нысандары анық байқалатын ағаш түрлерінің тұқымы үшін - осы нысандар бойынша бөлек жүргізу қажет.

8. Орман иеленушілер мен орман пайдаланушылар орман тұқымдары жаппай пісіп-жетілмей тұрып олардың шығымдылығын анықтау мақсатында орман тұқымдарын жинауға арналған барлық жеміс беретін объектілерге алдын ала тексеру жүргізеді.

9. Орман тұқымдарының күтілетін өніміне болжам жасау алдын ала бөлінген көлемі кемінде 0,25 га сынақ алаңында осы Ереженің 1-қосымшасына сәйкес алты баллдық шәкіл бойынша көзбен байқап көру әдісімен жүргізіледі.

10. Орман тұқымдарын бақылау мақсатында жинау үшін учаскеде тозаңдану және жарықтану жағдайлары әртүрлі 3-10 қалыпты ағаш бөледі. Орман тұқымдарын ұшарбасының әр қабатынан осы Ереженің 2-қосымшасына сәйкес орташа үлгінің мөлшерлі салмағы көлемінде жинайды.

Орман тұқымдары сапасының бастапқы бағасын кесу немесе өсіру әдісімен анықтайды.

11. Орман тұқымдарын жинау осы Ереженің 3-қосымшасында көрсетілген мерзімде олар толық піскеннен кейін жүзеге асырылады.

12. Орман тұқымдары өсіп тұрған, кесілген ағаштар мен бұталардан, сондай-ақ жер бетінен (шашылып қалған тұқымдар) дайындалуы мүмкін.

13. Өсіп тұрған ағаштар мен бұталардан бүрлер мен жемістер қолмен немесе кескіш, тістегіш құралдарды, әртүрлі сатыларды, көтергіш құрылғылар мен машиналарды пайдаланып жиналады.

Бұл ретте өсіп тұрған ағаштардың бұталарын шабуға және кесуге, сондай-ақ сексеуілдің бұталарын сындыруға болмайды.

14. Тұқым жиналатын жердің беті алдын ала тазартылып, жер бетінен негізінен ірі жемістер: емен жаңғағы, жабайы жемістер, грек жаңғағы, сондай-ақ сүйір жапырақты үйеңкі, шегіршін және басқа да ағаштардың тұқымдары жиналады.

15. Уақытша орман тұқымы учаскелерінде (бұдан әрі - УОТУ) және кеспеағаштарда (қалыпты екпелерде) кесілген ағаштардан бүрлер мен жемістер дайындау үшін ағаш дайындау мерзімі орман тұқымдарын жинау мерзімімен ұштастырылады. Шабылған бұтақтардан бүрлер мен жемістер жинау ағаштар құлатылған жерден әрі кеткенде 50 м қашықтықта жүргізіледі.

3. Орман тұқымдарын өңдеу тәртібі

16. Жиналған бүрлер мен құрғақ жемістерді сақтау кезінде өздігінен қызып кетпеуі үшін кептіріп алады.

17. Тез бұзылатын шырынды жемістерді (тұт, қарақат, сары өрік және басқалары) орман тұқымдарын ажыратып алу үшін бірден өндеуге жібереді.

18. Орман тұқымдарын өндеу ағаш тұқымдарына, жемістің түрлеріне, тұқым шикізатының жай-күйіне байланысты осы Ережеге сәйкес жүргізіледі.

Параграф 1. Қылқан жапырақты ағаштардың орман тұқымдарын өндеу

19. Қылқан жапырақты ағаштардың орман тұқымдарын бүрлерден және бүржидектерден ажыратып алу механикалық тәсілмен немесе бүрлердің ашылуы үшін оларды кептіру жолымен жүзеге асырылады.

20. Қарағайдың кейбір түрлерінің (самырсын, корей), сібір майқарағайының және аршалардың тұқымдарын ажыратып алу үшін механикалық өндеу тәсілі қ о л д а н ы л а д ы .

Бұл орайда бүрлер арнайы машиналарда немесе қолмен ағаш балғалармен немесе ағаш үккіштермен ұнтақтау арқылы үгітіледі.

Сібір майқарағайының, шығыс биотасының және батыс боз аршасының бүрлері олар толық піскенге дейін жиналады, пісуі үшін кептіреді және арнайы машиналарда үгітеді. Бүрлерді арнайы машиналарда немесе қолмен ұнтақтайды.

21. Кәдімгі қарағайдың, шыршаның, сібір балқарағайының, сібір майқарағайының бүрлерін тұқым ажырату үшін бүркептіргіштерде немесе табиғи жағдайда - ауада және күн көзінде кептіреді.

Бүрлерден ажыратып алынған тұқымдарды тұқым тазартқыш машиналарда, қанатсыздандырғыштарда, желпігіштерде немесе торларда қанатсыздандырады және желпиді.

22. Кәдімгі қарағай мен шыршалардың тұқымын сумен қанатсыздандыруға болады. Бұл орайда қанатсыздандырылмаған тұқымдарды жылы бөлмеге (ауа температурасы 25 ° C) жайманың үстіне 10 см-ге дейін қалыңдықпен шашып, 1 кг тұқымға 100 г су есебімен бүріккішпен біркелкі дымқылдайды. Күні бойы орман тұқымдарын бірнеше рет аударыстырады, содан соң желпиді.

23. Сукачев балқарағайы мен Шренк шыршасының толық дәнді орман тұқымдарын дәні жоқ тұқымдардан оларды: балқарағайды - 4-5 сағат және шыршаны 15-20 сағат суға батырып қою арқылы бөліп алуға болады. Тұқым мен судың арақатынасы тиісінше 1:5.

Судың бетіне қалқып шыққан орман тұқымдарын жинап алады, суды төгіп тастайды, ал түбінде қалған толық дәнді орман тұқымдарын белгіленген дымқылдылыққа дейін кептіреді.

24. Табиғи жағдайда - ауада және күн көзінде кептіру құрғақ және желдетілетін бөлмелерде немесе күн астында жүргізіледі. Бұл ретте кептіру процесін жеделдету үшін бүрлерді жұқалап жайып қояды және күніне 1-2 рет а р а л а с т ы р а д ы .

Ашылған бүрлерді тұқым тазалағыш машиналарда немесе қолмен үгітеді.

Параграф 2. Жапырақты ағаш түрлерінің жемісі мен орман тұқымдарын өңдеу

25. Жапырақты ағаш түрлерінің орман тұқымдары былай бөлінеді:

- 1) құрғақ (емен, қайың, үйеңкілер және басқалар);
- 2) шырынды, оның ішінде:
шырынды жеміссерігімен (қарақат, тұт және басқалар);
етті жеміссерік (сары өрік, қара өрік және басқалар);
еті құрғақ жеміссерік (пісте, жаңғақ және басқалар).

26. Еті құрғақ жеміс серігі бар құрғақ орман тұқымдары мен жемістерді жинап алғаннан кейін шіріп кетпеуі үшін оларды кеуіп құрғап қалғанша кептіреді. Бұл үшін оларды бастырманың астына немесе жақсы желдетілетін бөлмелерде жайманың үстіне немесе сөрелерде 3-4 см (қарағаштар) және 10-15 см (емен жаңғағы, жаңғақтар) қалыңдықта жайып тастайды.

27. Кептіру ұзақтығы ағаш түріне және ауа райы жағдайларына байланысты болады. Құрғақ ауа райында қарағаш тұқымдарын кептіруге 2-3 күн, жаңғақ жемістілері - 3-5 күн, үйеңкілер мен шағандардың қанатты тұқымдары - 5-7 күн, емен жаңғағы үшін - 10 күнге дейін қажет болады.

28. Құрғақ жемістерді кептіру үшін қолда бар бүркептіргіштерді немесе ауылшаруашылық астық кептіргіштерін пайдалануға болады.

29. Кептіріп алған соң құрғақ орман тұқымдарын түрлі бөтен қоспалардан (бұтақтар, жеміс тұғырлары, жапырақтар және тағы басқалар) тазартады, тұқым тазалайтын машиналарда қанатсыздандырып (қарағаштардың, сексеуілдің, шаған мен үйеңкілердің және тағы да басқалардың қанатты тұқымдары), кейіннен желпиді.

30. Бұршақ тұқымды ағаштардың, жұпаргүлдің, теректер мен талдардың жемістерін алдымен жайманың бетіне төгіп көлеңкеде кептіреді, сосын күн астында толық ашылғанша жиі-жиі араластырып, соңынан үгітеді және жеміссеріктері мен басқа да қоспалардан тазартады.

31. Жидектердің шырынды жемістері, жеміс шоғыры, сүйекті шырынды жемістер бұзылып кетпес үшін тұқымын ажыратып алу мақсатында өңдеуге жіберіледі.

32. Аз ғана мөлшерде өңдеу кезінде шырынды жемістерден, оның ішінде жидектерден, жеміс шоғырынан, сүйекті жемістерден, шекілдеуік тұқымды ағаштар жемісінен (алма, алмұрт және басқалары) және сүйекті тұқымды ағаштар жемісінен (сары өрік, қара өрік және басқалары), сондай-ақ қына ағашының, ұшқаттың, шетеннің және итмұрынның жемісінен тұқымды ажырату қолмен кесу, оны езу және кейіннен етін ағын сумен шаю арқылы жүргізіледі.

33. Жеміс етінен ажыратылған және жақсы жуып-шайылған орман тұқымдары құп-құрғақ болғанша кептіріледі.

34. Жемістердің үлкен партиялары жеміс өңдейтін кәсіпорындарда қолданылатын жеміс үгітетін, жеміс сүйегін ажырататын және жуу машиналарында жылу қолданылмай өңделеді.

35. Ормандарды қалпына келтіруге және орман өсіруге арналған дайындалған , сондай-ақ орман иеленуші сатып алған тұқымдарды есепке алу осы Ереженің 4-қосымшасына сәйкес белгіленген нысан бойынша жүргізіледі.

4. Орман тұқымдарының партияларын қалыптастыру және орман тұқымдарының орташа үлгісін құрау

36. Жиналған және өңделген орман тұқымдары партияларға бөлінеді, олардың барынша ауыр массасы осы Ереженің 2-қосымшасына сәйкес айқындалады.

37. Жекелеген партияда орман тұқымдарының сапасын бағалау орман тұқымдарының орташа үлгісін талдау негізінде жүзеге асырылады.

38. Үлгілер сұрыптауды және орташа үлгіні құрауды орман иеленушінің (орман пайдаланушының) үлгілер сұрыптау жөніндегі уәкілетті тұлғасы жүзеге асырады.

Параграф 1. Орман тұқымдарының партияларын қалыптастыру

39. Партия біртекті орман тұқымдарынан:

- 1) түрі немесе түр алуандығы;
- 2) өсетін орнының жағдайлары;
- 3) жас топтары (жас балауса, орта жастағы, пісуге жақын, пісіп жетілген);
- 4) селекциялық санаттары (сортты, жақсартылған, қалыпты);
- 5) екпелердің шығу тегі (табиғи, жасанды);
- 6) тұқымды жинау, өңдеу, сақтау тәсілі;
- 7) түр-түсі, жылтырлығы, иісі және дымқалдану деңгейі бойынша қалыптастырылады.

40. Белгілі бір түр орман тұқымдарының әртүрлі партияларын, оның ішінде массасы бойынша шағын партияларын араластыруға болмайды.

41. Қалыптастырылған орман тұқымдарының партиясы осы Ереженің 5 және 6-қосымшаларына сәйкес нысан бойынша паспортпен және заттаңбамен куәландырылады.

Параграф 2. Орман тұқымдарының орташа үлгісін құрау

42. Тұқымның орташа үлгісін орман тұқымдарының қалыптастырылған партиясынан үлгілер сұрыптау және бастапқы үлгіні құрау жолымен алады.

43. Үлгі сұрыптау ағаштың түріне және орман тұқымдары партияларын сақтау жағдайларына байланысты арнайы сүңгілермен (конус, дорба, цилиндр пішінді) немесе қолмен жүргізіледі:

1) үюлі күйінде сақтаулы ұсақ және орташа тұқымдар үшін үлгілер сұрыптау әр қабаттың бес түрлі жерінен (жоғарғы - тереңдігі 10 см, орташа-үйінді биіктігінің жартысы, төменгі - еденнен) жүргізіледі, яғни 15 үлгіден кем болмауы к е р е к ;

2) ірі тұқымдар үшін (жаңғақтар, сүйекті жемістер және басқалары) - әр қабаттың он түрлі жерінен 3 үлгіден алады;

3) қаптарда (10 қапқа дейін) сақтаулы сусымалы тұқымдар үшін әр қаптан жоғарғы, орта, төменгі қабаттан бір-бірден кемінде үш үлгі, 10 қаптан көп болған жағдайда - алынған үлгінің тереңдігін алмастыра отырып, әр қаптан бір-бір ү л г і д е н а л а д ы ;

4) шыны шөлмектерде, темір ыдыстарда, жәшіктерде және басқа да ыдыстарда сақтаулы тұқым партияларынан сүңгілермен немесе қолмен үлгі сұрыптап алу мүмкін болмаған жағдайда тұқымды тегіс жерге төгеді, араластырады, тегістейді және әр ыдыстың тұқымы төгілген жердің әр тұсынан қолмен кемінде бес үлгі сұрыптап алады.

44. Сұрыптап алынған тұқым үлгілерін (жеке-жеке) тегіс жерге төгеді, мұқият қарап шығып, партияның біртектілігін анықтау үшін қоқыстануы, иісі, түр-түсі, жылтырлығы және басқа да белгілері бойынша салыстырады.

45. Жекелеген үлгілердің күрт айырмашылықтары болмаған жағдайда оларды бастапқы үлгі етіп біріктіреді, оның массасы орташа үлгінің кемінде он мәрте массасы мөлшерінде болуы керек.

46. Бастапқы үлгіден тұқым партиясының сапасын анықтау үшін бір орташа үлгіні бөліп алады.

47. Орташа үлгіні бөліп алу үшін бастапқы үлгіні тегіс жерге төгеді, араластырады, ұсақ тұқымдар үшін қалыңдығы 3 см дейін және ірі тұқымдар үшін 10 см астам шаршы түрінде тегістейді, содан соң диагональдары бойынша 4 ұшбұрышқа бөледі. Екі қарама-қарсы орналасқан ұшбұрыштан тұқым алып тасталынады, ал қалғанын біріктіріп, келесі бөлу үшін қайтадан шаршы түрінде

тегістейді. Бөлуді 2-қосымшада көрсетілген белгіленген массаның орташа үлгісін алғанға дейін жүргізеді.

48. Сұрыптап алынған орташа үлгіні алдын ала суға қайнатып дезинфекцияланған тығыз матадан тігілген таза дорбаларға салады, кендір жіппен байлап, тұқым сапасын, оның энтомологиялық зақымдануын және фитопатологиялық залалдануын анықтау үшін паспорттарын, заттаңбаларын және орташа үлгілер сұрыптау актісін қосып, 5, 6, 7-қосымшаларға сәйкес уәкілетті органның мамандандырылған ұйымдарына жөнелтеді.

49. Орман тұқымдарының ылғалдылығын анықтау үшін үлгіні бастапқы үлгі тұқымының қалдығынан дәл осылай құрайды.

Сұрыптап алынған үлгіні таза, құрғақ ыдысқа орналастырып, оны тұқым әбден толтырылғаннан кейін аузын тығынмен нығыздап жабады да, сүргіш, балауыз немесе парафин құяды. Орташа тұқым үлгісін ылғал өткізбейтін пленкадан жасалған сыйымдылығы кемінде $0,5 \text{ дм}^3$ қапқа салуға болады, қаптың шеттері онда барынша аз ауа қалдыра отырып, ыстық әдіспен жабылады немесе мықтап байланады, содан кейін дәл осындай екінші қапқа салынып, ауызы тығыз байлап тасталады. Заттаңбаның бір данасы ыдыстың немесе қаптың ішіне салынады, екіншісін сыртына желімдейді.

50. Қалыптастырылған партиялардан орташа тұқым үлгілерінің сұрыпталу дұрыстығына бақылау жасау мақсатында уәкілетті органның мамандандырылған ұйымы бақылау үлгілерін сұрыптап алады, оларды талдау нәтижелері бойынша тұқым дайындаушыға оң жақтағы жоғарғы бұрышында "Мемлекеттік бақылау" деген белгісі бар тұқым сапасы туралы тиісті құжат беріледі, ал бұдан бұрын берілген тұқым сапасы туралы құжаттар мемлекеттік үлгілердің сұрыпталуымен бір мезгілде алып қойылады.

5. Орман тұқымдарын сақтау және себуге дайындау тәртібі

51. Себуге арналған орман тұқымдары арнайы қоймаларда (тұқым қоймаларында), ал олар болмаған кезде - 8-қосымшада көрсетілген жағдайларға сәйкес осыған лайықталған құрғақ үй-жайларда сақталуы қажет.

52. Орман тұқымдарын сақтайтын үй-жайлар ауа сору-тарту желдеткіштерімен, ауаның салыстырмалы ылғалдылығы мен температурасын тіркеуге арналған приборлармен жабдықталады. Бұл орайда үй-жай ішіндегі ауаның салыстырмалы ылғалдылығы 70 %-дан аспауға тиіс. Үй-жай тұқым сақтайтын қажетті ыдыспен және үлгілер сұрыптауға арналған құрал-сайманмен: науалармен, дән құйғыштармен, шелектермен және тағы да басқалармен қамтамасыз етіледі.

53. Тұқымды жабық және ашық күйінде сақтайды.

Жабық тәсілмен тұқымды әртүрлі бітеу жабық ыдыстарда (шөлмектерде, канистрлерде, бидондарда, контейнерлерде), ашық тәсілмен (қаптарда, жәшіктерде және үйілген күйінде) сақталады.

54. Тұқым таза, құрғақ, берік және міндетті түрде дезинфекцияланған ыдыста сақталады.

55. Ауаның салыстырмалы ылғалдылығы мен температурасы көп мөлшерде құбылып тұратын жағдайда тұқым бітеу жабық ыдыста сақталады.

56. Қылқан жапырақты ағаштардың тұқымы міндетті түрде хлорлы кальций түтікшесі бар тығынмен жабылған және тұқымның ылғалдылығын ауық-ауық қадағалап отыру үшін тікелей шөлмек ішіне кобальт қағазы салынған шыны шөлмектерде сақталады.

57. Орман тұқымдарын цемент, асфальт, тас немесе жер едендерде ашық күйінде сақтауға, сондай-ақ тұқымды қант, тұз және химиялық препараттар салынған ыдыстарда сақтауға болмайды.

58. Қоймаларда тез ылғал тартатын заттарды (тұз, селитра, улы химикаттар және басқалар), тез жанатын сұйық заттарды (бензин, керосин және басқалар), сондай-ақ сапасыз тұқымды, тұқым сақтауға қатысы жоқ мүлікті, материалдарды және құрал-саймандарды сақтауға, қоқыс пен тұқым қалдықтарын қалдыруға болмайды.

6. Орман тұқымдарын пайдалану тәртібі

59. Орман тұқымдары мен көшет материалдарын пайдалану ормандарды жасанды жолмен қалпына келтіру және орман өсіру үшін тұқымдар мен көшет материалын пайдаланудың географиялық және экологиялық таралу аймағы (пайдалану шекарасы) реттелетін орман тұқымдарын аудандастырумен қатаң сәйкестілікте жүзеге асырылады.

60. Қазақстан Республикасының аумағында орман тұқымдары мен көшет материалын пайдалану өсімдіктер карантині саласындағы уәкілетті органның карантиндік, фитосанитариялық сертификаттары болған жағдайда жүзеге асырылады.

61. Орман егу және көшет материалын өсіру кезінде тек тексерілген және кондициялы орман тұқымдары ғана пайдаланылады.

62. Себу үшін пайдалануға жататын орман тұқымдары олардың жаппай өсіп-өнуін ынталандыру және топырақтағы өсімталдығын арттыру мақсатында себу алдындағы өңдеуден өтеді.

63. Тұқымдарды себу алдында өңдеудің мынадай тәсілдері қолданылады: тұқымды стратификациялау (тұқымның өніп шығуын жеңілдету) (тұқымды

тоңазыту), тұқымның сыртқы қабаттарына механикалық, жылумен және химиялық әсер ету, тұқымдарды микроэлементтермен және өсу стимуляторларымен өңдеу, дыбыспен, ультрадыбыспен және магнитпен әсер ету, тұқымдарды дәрілеу және улау.

Орман тұқымдарын тегіне байланысты себу алдында әзірлеу тәсілдерінің ерекшеліктері осы Ереженің 8-қосымшасында келтірілген.

64. Тұқымдарды себуге стратификациялау арнайы үйлерде, тоңазытқыштарда, жертөлелерде, ұраларда немесе траншеяларда жүргізіледі (жылы стратификация тұқымның түріне байланысты +10-нан + 35 ° С-қа дейін, салқын стратификация 0 -ден +7 ° С-қа (+10 ° С сирек) дейін температурада жүргізіледі).

65. Стратификацияның ұзақтығы орман тұқымдарының физиологиялық тыныштығының сипатына, тұқымның өсіп-өнуін тежейтін басқа да факторлардың орын алуына байланысты.

66. Орман тұқымдарын стратификациялауды себуге бір-екі күн қалғанда тоқтатады. Бұл ретте өнген тұқымдарды құрғап қалғанша кептіріп, содан кейін егеді.

67. Орман тұқымдарын тасымалдау (тасу) кезінде олардың бүлінуіне жол бермеу үшін орман тұқымдарын белгілі бір ылғалдылыққа дейін жеткізіп, кептіреді де, 5-6 қабат қағаз немесе мата қаптарға, ағаш жәшіктерге және басқа ыдысқа тығыздамай салады. Ыдысқа салынған орман тұқымдарының бір орнының массасы 50 килограмнан аспайды.

68. Қап-жәшіктің әрбір орыны орман тұқымдарының түр атауы, массасы, паспортының нөмірлері мен күні, жөнелтуші мен алушы ұйымдардың атаулары мен мекен-жайлары көрсетілген ішкі және сыртқы заттаңбалармен жабдықталады.

69. Орман тұқымдары орман тұқымбақтарында себу кезінде, сондай-ақ ормандарды молықтыру және орман өсіру жөніндегі іс-шараларды өткізу үшін пайдаланады.

7. Орман тұқымдарының сапасын бақылау

70. Себу үшін пайдалануға жататын орман тұқымдарының себу сапасын анықтауды уәкілетті органның мамандандырылған ұйымдары жүзеге асырады.

71. Орман тұқымдарын дайындауға, өңдеуге, сақтауға бақылау жасауды уәкілетті орган мен оның аумақтық органдары жүзеге асырады.

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды, пайдалануды және олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесіне

**Орман тұқымдарының күтілетін өнімін
көз мөлшерімен бағалау шәкілі
(В.Г.Каппер бойынша)**

Гүлдену және жеміс беру баллы	Баллдың сипаттамасы
1	2
Екпелер үшін	
0	Гүлденбейді және тұқым бермейді
1	Гүлденуі немесе өнім беруі өте нашар (гүлі, бүршігі немесе жемісі орман шетіндегі ағаштар мен жекелеген ағаштарда болымсыз мөлшерде және екпелерде өте аз)
2	Гүлденуі және өнімі нашар (еркін тұрған ағаштар мен орман шетіндегі ағаштарда - қанағаттанарлық, ал екпелерде өте нашар)
3	Гүлденуі, өнімі (еркін тұрған ағаштарда және орман шетіндегі ағаштарда - тәуір, ал орта жастағы және піскен алқаағаштарда қанағаттанарлық)
4	Гүлденуі немесе өнімі жақсы (еркін тұрған ағаштарда және орман шетіндегі ағаштарда - өте жақсы, ал орта жастағы және піскен алқаағаштарда - жақсы)
5	Гүлденуі, өнімі өте жақсы (еркін тұрған ағаштарда және орман шетіндегі ағаштарда, орта жастағы) және піскен алқаағаштарда - өте жақсы
Бұталар үшін	
1	Гүлденуі, жеміс беруі нашар (гүлдері немесе жемістері бірен-саран кездеседі)
2	Гүлденуі, жеміс беруі - орташа (гүлімен жемісі жартысында жеткілікті)
3	Гүлденуі мен жеміс беруі жақсы (бұталардың басым көпшілігі немесе бәрі жақсы гүлденіп, жемі береді).

Ескерту: Жаппай тұқым дайындау үшін пайдаланылатын селекциялық санаты әртүрлі барлық жеміс беретін екпелерде алдын ала тексеру бірыңғай шәкіл бойынша жүргізіледі.

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді,
сақтауды, пайдалануды және олардың
сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесіне

2-қосымша

Орташа үлгінің массасы

р/с N	Түр атауы	Бір үлгі сұрыптап алынатын партияның ең ауыр массасы, кг	Орташа үлгі массасы, г
1	2	3	4
1	К ә д і м г і Armeniaca vulgaris Lam.	500	2500
2	Т ұ ш а қ ұ р а й Amorpha fruticosa	100	100
3	К ә д і м г і Berberis vulgaris L.	100	100

4	С а л п ы н ш а қ қ а й ы ң Betula pendula Roth (B.verucosa Ehrh.)	75	25
5	Ш ы ғ ы с б и о т а с ы (Biota orientalis Endl)	100	150
6	К ә д і м г і қ ы н а а ғ а ш Ligustrus vulgare L.	100	200
7	К ә д і м г і д о л а н а Crataegus oxyacanth L.	100	300
8.	Д а л а л ы қ ш и е Cerasus fruticosa (Pall.) G. woron	200	400
9	К ә д і м г і ш и е Cerasus vulgaris Mill.	400	500
10	Ж ы л т ы р л ы т е г і с ш е г і р і н Ulmus laevis Pall.	100	50
11	Қ а р а ғ а ш Ulmus pinnato-ramosa Dieck.	100	75
12	Ү ш т і к е н д і қ а р а м а л а (Gleditsia triacanthos L.)	400	500
13	К ә д і м г і а л м ұ р т Pirus communis L.	100	150
14	С ә н т а л Cornus sanguinea L.	200	300
15	Ж ү з г і н Calligonum	200	500
16	Ч е р е ш т а т е м е н і Quercus robur L.	5000	2500
17	К ә д і м г і ш ы р ш а Picea abies (L.) Karst.	50	50
18	С і б і р ш ы р ш а с ы Picea obovata Lebed.	50	50
19	Ш р е н к а ш ы р ш а с ы Picea Schrenkiana Fet. M	50	75
20	К ә д і м г і ұ ш қ а т Lonicera xylosteum L.	50	50
21	Т а т а р ұ ш қ а т ы Lonicera tatarica L.	50	50
22	К ә д і м г і ш ә ң г і ш Viburnum opulus L.	200	150
23	С а р ы қ а р а ғ а н Caragana arborescens Lam.	100	200
24.	А қ ү й е ң к і Acer pseudoplatanus L.	300	500
25	С ү й і р жапырақты үйеңкі платановидный Acer platanoides L.	300	500
26	Д а л а ү й е ң к і с і Acer campestre L.	200	300

27	Т а т а р Acer tataricum L.	ү й ең кі сі	200	300
28	А т Aesculus hippocastanum L.	т а л ш ы н ы	2000	3500
29	Ү л к е н Tilia platyphyllos Scop.	жапырақты жөке	300	500
30	К і ш і Tilia cordata Mill.	жапырақты жөке	200	300
31	С і б і р Larix sibirica Ledeb.	балқарағайы	50	75
32	Ж ің і ш к е Elaeagnus angustifolia L.	жапырақты жиде	200	500
33	В и р г и н Juniperus virginiana L.	аршасы	100	200
34	Қ а р а Juniperus communis L.	арша	100	150
35	Ш ы р ғ а н а қ Hippophae ramnoides L.		100	150
36	Г р е ц и я Огпдфты купшф Дю	жаңғағы	1000	5500
37	К ә д і м г і Persica vulgaris Mill	шабдал	1000	2500
38	С і б і р Adies sibirica Ltdeb	самырсыны	100	100
39	А қ Robinia pseudoacacia L.	инеш	100	150
40	И т т і Rosa canina L.	раушан	100	150
41	К ә д і м г і Sorbus aucuparica L.	шетен	50	25
42	А қ Haloxulon persicum Bge.	сексеуіл	500	50
43	Қ а р а Haloxulon apillum	сексеуіл	500	50
44	Ж а л қ ы н Cotinus coggygia Scop.		75	75
45	Қ а р а ө р і к Prunus spinosa L.		400	750
46	С о ғ д ы Prunus divarigata Ldb.	караөрігі	500	1500
47	Қ а р а қ а т Ribes aurerum pursh		30	30
48	Ш ы ғ ы с Salsola paletzkiana Litv.	сараңы	500	100
49	Ш е р к е з , Salsola richteri (Моq.)	Рихтер сараңы	500	100

50	С і б і р Pinus sibirika Du Tour	с а м ы р с ы н ы	500	1000
51	К ә д і м г і Pinus silvestris L.	қ а р а ғ а й	50	50
52	Б а т ы с Tuja occIdentalis L.	а р ш а с ы	30	25
53	А қ Morus alba L.	т ұ т	30	30
54	Қ а р а т ұ т Morus nigra L.		30	25
55	О р м а н Malus silvestris (L.) Mill.	а л м а с ы	100	150
56	Паллас немесе Malus pallasiana Juz.	сібір алмасы	75	50
57	Ж а с ы л Fraxinus lanceolata Borkh.	ш а ғ а н	200	300
58	К ә д і м г і Flaxinus excelsior L.	ш а ғ а н	200	400
59	С о ғ д ы Fraxinus sogoliana Bge	ш а ғ а н ы	200	300

Е с к е р т у :

1. Барынша ауыр массаның 1/25 бөлігін құрайтын тұқым партиясы шағын партия деп есептеледі.

2. Массасы бойынша шағын партиядан орташа үлгі белгіленген массаның тең жартысын құрайтын тұқым үлгісі сұрыптап алынады.

3. Бір түр тұқымдарының массасы бойынша шағын бірнеше партиясын араластыруға болмайды және олардан бір орташа үлгі сұрыптап алуға жол берілмейді.

4. Артықшылығы бар ағаштардан және ерекше бағалы тұқымды ағаштарынан жиналған тұқымдар үшін орташа үлгілердің белгіленген массасын сақтамауға болады.

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды, пайдалануды және олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесіне

3-қосымша

Қазақстандағы негізгі ағаш және бұта тұқымдыларының гүлдену, пісіп-жетілу және олардың жемістерін, бүрлерін және тұқымдарын жинау күнпарағы

р / с N	Түр атаулары	Уақыты (айлар)			
		гүлденуі	пісуі	жиналуы	піскен жеміс пен бүрдің түр-түсі
1	2	3	4	5	6

Қылқан жапырақтылар					
1	Сібір шыршасы	У-VI	УІІІ	УІІІ-ІХ	құба
2	Шренка шыршасы	У	ІХ	ІХ	қоңыр жылтыр
3	Сібір балқарағайы	ІУ-V	УІІІ-ІХ	УІІІ-ІХ	ашық-сары немесе қоңыр-сары
4	Кәдімгі арша	ІУ-V	ІХ	ІХ-Х	қара - көкшіл
5	Зеравшан аршасы	ІУ-V	ІХ	Х	қара-қошқыл
6	Түркістан аршасы	ІУ-V	VII	ІХ	жылтыр қара
7	Сібір самырсыны	У-УІ	УІІІ-ІХ	ІХ-Х	құба, ашық-құба
8	Сібір балқарағайы	VI	VIII-ІХ	ІХ	сұр-қоңыр
9	Кәдімгі қарағай	V-VI	ІХ-Х	Х-III	сұр, сұр-құба, қара-қоңыр, қызғылт қоңыр
10	Батыс бозаршасы	ІУ-V	ІХ-Х	ІХ-Х	сұр-қоңыр, қара-қоңыр
Жалпақ жапырақтылар					
11	Кәдімгі өрік	III-ІУ	УІ-УІІІ	УІ-УІІІ	қызыл-сары
12	Ақ қараған немесе ақ инеш	У-УІ	ІХ	ІХ-ХІІ	қоңырлау-сары
13	Сары қараған	У-УІ	УІ-УІІ	УІ-УІІ	сары-құба
14	Тушакұрай	УІ-УІІ	ІХ-Х	ІХ-Х	қоңырлау
15	Салпыншақ қайың	ІУ	УІІ-VIII	УІІ-VIII	сары-жасыл, сары-қоңыр
16	Кәдімгі қынағаш	У-УІ	УІІІ-ІХ	ІХ-ХІ	қара, жылтыр
17	Кәдімгі долана	У-УІ	УІІІ	УІІІ	құба-қызыл, сары
18	Кәдімгі аюбадам	У	УІІ-УІІІ	УІІІ	қызыл, қызғылт-сары
19	Дала шиесі	У	УІІ	УІІ	қызыл
20	Жылтыр шегіршін	III-ІУ	V	V	сұр
21	Кішкі жапырақты шегіршін	III-ІУ	ІУ-У	ІУ-У	құм түсті
22	Кәдімгі қарала	У-УІ	ІХ-Х	ІХ-ХІІ	қара-қоңыр, жылтыр
23	Алмұрт	ІУ-У	УІІІ-Х	УІІІ-Х	көк-жасыл
24	Сәнтал, көріктал	УІ	ІХ	ІХ-Х	қара
25	Емен	ІУ-У	ІХ-Х	ІХ-Х	қара-қоңыр, жылтыр
26	Кәдімгі ұшқат	У-УІ	УІІІ-ІХ	УІІІ-ІХ	қою-қызыл
27	Татар ұшқаты	У-УІ	УІІ-УІІІ	VII-VIII	ақшыл-қызғылт, шымқай-қызыл
28	Ақ тал	ІУ-У	V-VI	V-VI	сары-қоңырлау
29	Шәңгіш	У-УІ	ІХ	ІХ	ашық-қызыл
30	Сәнағаш	УІ-УІІ	ІХ-Х	ІХ-ХІ	құба

31	Сүйір жапырақты үйеңкі	IY-Y	IX	IX-X	құба-қоңыр
32	Дала үйеңкісі	IY-Y	YIII-IX	IX-X	жасыл-құба, қоңыр-құба
33	Татар үйеңкісі	Y-YI	YIII-IX	IX-X	сары-қызыл, құба-қызыл
34	Ат талшыны	Y-YI	IX-X	IX-X	жасыл, жылтыр қоңыр
35	Үлкен жапырақты жөке	YI-YII	IX-X	IX-X	қара-сұр
36	Кіші жапырақты жөке	YI-YII	IX-X	IX-XII	құба-қоңыр
37	Жіңішке жапырақты жөке	Y-YI	IX-X	IX-X	ақшыл
38	Шырғанақ	IY-Y	YIII-IX	IX-X	қызыл, қызғылт сары құба
39	Грек жаңғағы	IY-Y	YIII-X	IX-X	сары құба, ақшыл-қоңыр
40	Жабысқақ қандыағаш	III-IY	X-XI	X-XI	қызыл-құба
41	Кәдімгі шабдал	IY	YII-IX	YII-IX	сары - қызғылт барқыт түсті
42	Итті раушан	Y-YI	IX-X	X	қызғылт- сары, қызыл
43	Кәдімгі шетен	Y-YI	YIII-IX	IX-X	қызғылт- сары
44	Ақ сексеуіл	III-IY	X	X	ашық-сары, ашық
45	Қара сексеуіл	III-IY	X	X	сұр
46	Жалқын	Y-YI	YI-YII	YI-YII	сұр-қоңыр. лау
47	Тікенді қараөрік	III-IY	YII-IX	YII-IX	қара-көк
48	Соғды қараөрік	III-IY	YIII-IX	YIII-IX	күргін, сары-жасыл , қызыл-шие
50	Сары қарақат	Y	YII	YII	қара-күнгін
51	Қара қарақат	Y	YII	YII	қара
52	Шығыс сораңы	YI-YII	X	X-XI	сұр
53	Рихтер сораңы	YI-YII	X	X-XI	сұр-күміс
54	Бальзам терегі	IY-Y	YI	YI	жасыл-құба
55	Ақ терек	III-IY	Y-YI	Y-YI	ашық-жасыл
56	Қара терек	IY	Y-YI	Y-YI	жасыл
57	Батыс бозаршасы	IY-Y	IX-X	IX-X	ақшыл-сары
58	Ақ тұт	Y	Y-YII	Y-YII	ақ, жасыл. ды-ақ
59	Қаратұт	Y	YI-YII	YI-YII	қара-қызыл, қара-сия
60	Жасыл шаған	IY-Y	IX	IX-X	құба
61	Кәдімгі шаған	IY-Y	YIII-IX	IX-XI	жасыл-құба

62	Соғды шағаны	IY-Y	IX	IX-X	құба
----	--------------	------	----	------	------

Ескерту: Күнпарақта жаппай гүлденуінің және жемістердің (бүрлердің) пісуінің мөлшерлі мерзімдері көрсетілген, олар қолайсыз жағдайларда кешірек басталуы мүмкін. Тұқым жинау үшін сондай-ақ болжамды мерзімдер келтірілген. Сары қараған, қайың, терек пен көкталдың жемістері мен сырғаларын толық піспей тұрып біраз ертелеу жинайды, өйткені піскеннен кейін тұқымдар тез шашылып қалады.

Кәдімгі шағанның, қабыржықтың және итмұрынның жемістерін де тұқымды себуге неғұрлым ойдағыдай әзірлеу үшін біраз піспеген күйінде жинаған жақсы.

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды, пайдалануды және олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесіне

4-қосымша

ОРМАН ТҰҚЫМДАРЫН ЕСЕПКЕ АЛУ КІТАБЫ

Ағаш тұқымы _____ түр атауы

Осы тұқым партиясы паспортының N және толтырылған күні	Тұқымның дайындалған жері (алынған) орман тұқым ауданының, кіші ауданының индексі, шаруашылығы, орманшылығы	Тұқым массасы	Тұқымның селекциялық санаты (сорты, жақсартылған, жақсы)	Тұқым сапасы		
				Тұқым сапасы туралы құжаттың толтырылған күні және N	Тұқым сапасы туралы құжаттың қолданылу мерзімі	Сапа сыныбы, өнгіштігі % (сапалығы, өміршеңдігі)
1	2	3	4	5	6	7

кестенің жалғасы

Тұқым шығыны, кг			Жыл басына кондициялы тұқымдардың қалдығы, кг
Тұқымның жұмсалуды немесе есептен шығарылуы туралы құжаттың N және берілген күні	Жұмсалғаны барлығы оның ішінде өткізілді	Есептен шығарылды (кондициялы емес)	
8	9	10	11

Ескерту: Орман тұқымдарын есепке алу кітабы нөмірленуге, жіппен байлануға және тұқым дайындаушы - орман иеленушінің (орман пайдаланушының) мөрімен куәландырылуға тиіс.

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды, пайдалануды және олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесіне

5-қосымша

Паспорт N _____

200__ ж. массасы _____ (_____) кг
(ж а з б а ш а) (ц и ф р л а р м е н)

_____ тұқым партиясына жасалды.

(тұқымның толық қазақша және латынша түрлік атауы)

1. Осы тұқым партиясын _____
(бағыныстылығын көрсетіп, осы партияны

_____ дайындаған шаруашылықтың атауы)
2. Шаруашылықтың мекен-жайы және пошта индексі

3. Электронды поштаның адресі _____

4. Тұқымдар, жемістер, бүрлер жиналған уақыт _____ 200__ ж
(а й ы , ж ы л ы)

5. Тұқым, жеміс немесе бүршік жиналған орын: _____

_____ (орман тұқымы ауданының, кіші ауданының индексі,

_____ мемлекеттік орман иеленуші, орманшылық)

Орман тұқымы объектісінің санаты _____
(ОТП, ТОТУ, УОТУ, кеспеағаш және т.б.)

Сортты немесе жаңартылған тұқымдар _____
(плантация немесе учаске N, орам, телім)

6. Алқаағаштардың, плантацияның, учаскенің таксациялық сипаттамасы:
орманның құрамы _____, бонитеті _____,
түрі жас тобы _____
(балауса, орта жастағы, пісіп келе жатқан, пісіп жетілген)

Селекциялық топ _____

Тұқымның орман өсіруге құндылығы _____
(қалыпты, жақсартылған, сортты)

Басқа мәліметтер _____

7. Таулы жағдайлар үшін мыналар көрсетіледі:

1) теңіз деңгейінен биіктігі _____

2) бөктері (шығыс, батыс, оңтүстік, солтүстік) _____

8. Тұқымдарды, жемістерді немесе бүршектерді жаппай дайындау алдында
алқаағаштарға кім және қашан алдын ала тексеру жүргізді _____

9. Бүршіктен тұқым қандай әдіспен және қашан алынды, бүршік

кептіргіштің түрі, температурасы және т.б. _____
10. Қылқан жапырақтылар тұқымы қандай әдіспен және қандай механизмді қолданып қанатсыздандырылды және тазартылды _____

11. Тұқым құрғақ және шырынды жемістерден қандай әдіспен алынды _____, тұқым қандай әдіспен тазартылды _____

12. Тұқым тазарту қашан аяқталды _____
(кү н і , а й ы , ж ы л ы)

13. Тұқым қайда сақталуда _____

(егжей-тегжейлі көрсетілсін: арнайы тұқым сақтағышта,
ыңғайландырылған, суық немесе жылы үй-жайда орларда, жертөледе,

к е н е п ж а б ы л ы п ж ә н е т . б .)

14. Тұқым қандай ыдыста сақталады _____
(бөтелкеде, қапта, жәшікте және т.б.)

15. Тұқым қай жылдың жоспарына дайындалған _____

16. Тұқым қандай мақсатпен дайындалды _____
(өз шаруашылығында себу үшін, өткізу

үшін, тәжірибелік мақсаттар үшін және т.б.)

М.О.

Мемлекеттік орман иеленуші

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді
сақтауды, пайдалануды және олардың
сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесіне
6-қосымша

Заттаңба

1. Тұқымның түрлік атауы _____

2. Тұқымның селекциялық құндылығы _____

(қалыпты, жақсартылған, сортты)

3. Орман тұқымы ауданы, орман өсірілетін аймақ, кіші аймақ _____

4. Орам, телім нөмірі _____

5. Орман тұқымы объектісінің санаты және нөмірі _____

6. Шаруашылық (ұйым) атауы _____

7. Дайындау жылы мен айы _____

8. Паспорттың нөмірі мен берілген күні _____
9. Партияның бастапқы массасы _____ кг.
10. Ыдыстың орын саны және түрі _____
11. Ыдыстың реттік нөмірі _____
12. Осы ыдыстағы тұқым массасы _____
(тұқымның, пайдаланылуына қарай

_____ бастапқы және кейінгі)
13. Тұқымның кондициялылығы туралы куәліктің нөмірі және оның берілген күні, _____ тұқымның сапа сыныбы _____, қолданылу мерзімі _____
(тұқым сапасын қайта тексеру кезінде)

Тұқым сақтауға жауапты тұлғаның лауазымы және қолы

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды, пайдалануды және олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесіне

7-қосымша

Тұқым сапасын анықтау үшін орташа үлгілер іріктеудің N _____ актісі

_____ (орман иеленушінің, орман пайдаланушының атауы)

_____ (аудан, облыс, мекен-жайы))
тиесілі тұқым сапасын анықтау үшін үлгілер іріктеп алу жөнінде өкілетті мен _____

_____ (лауазымы, тегі, аты, әкесінің аты)
200__ ж. _____ комиссия мүшелері _____
(а й ы , к ү н і)

_____ (әрқайсысының лауазымы, _____ тегі, аты, әкесінің аты)

қатысуымен және _____
(орман және аңшылық шаруашылығы саласындағы

_____ аумақтық органның өкілі)
қатысып тұруымен _____

(с а қ т а у о р ы н ы)

сақтаулы мына партиялардан тұқым қарап, орташа үлгілерді іріктеп алдым.

р/с№ N	Тұқымның түрлік атауы	Тұқымның ө н і м берген жылы	Тұқымды дайындау мақсаты (өз қажеті, өткізу және басқалар)	Тұқым партиясының нөмірі	Тұқым партиясының массасы, кг
1	2	3	4	5	6

кестенің жалғасы

Ыдыс түрі және орындар. дың әр тұқым партиясы бойынша нөмірі	Паспорт нөмірі және көшірме. сінің берілген күні	Дайындау орны (тұқым қайдан және қашан алынды)	Орташа үлгінің массасы, г	Тұқымға қанша рет анализ жасалады	Тұқым сапасы туралы соңғы құжаттың нөмірі және берілген күні мен осы құ. жатты берген маманданды. рылған ұйымның атауы
7	8	9	10	11	12

Үлгілер орман тұқымдарының сапасын анықтау үшін

(уәкілетті органның мамандандырылған органының атауы, күні)
жіберілді.

Үлгілер

іріктеу

жөніндегі

уәкілетті тұлға (лауазымы)

(Т.А.Ж., қолы)

Орман тұқымдарын дайындауды, өндеуді,
сақтауды, пайдалануды және олардың
сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесіне

8-қосымша

**Ағаштар мен бұталардың сан алуан түрлерінің
бүрлерін, жемістерін және тұқымдарын жинау,
өңдеу және сақтау ерекшеліктері**

р/с N	Бүрлер мен жемістерді жинау	Бүрлер мен жемістерді өңдеу. Тұқым тазалау	Жалпы масса. дан бүрлер мен жеміс. терден тұқым шығымы, %	Тұқым сақтау		
				Сақтау тәсіл. дері	Сақтау мерзімі, жыл	Т ұ . қ ы м . н ы ң о ң . т а й . л ы . ы л . ғ а л . д ы .

						л ы ғ ы %
1	2	3	4	5	6	7
Сібір шыршасы, Шренк немесе Тянь-Шань шыршасы						
1	Бүрлерді олар селек. циялық тұ. қым шаруа. шылығы объектіле. рінде, сон. дай-ақ қа. лыпты алқа. ағаштарда өсіп тұрған ағаштардан қоңыр түске боялған кезінде жинайды, УОТУ-лерде және кеспе. ағаштарда бүрлерді кесілген ағаштардан жинауға болады.	Тұқымдарды бүрлерден бүркептіргіш. терде 30-40 ° С температурада бүрлер ашыла бастағанға дейін және одан кейін олар толық ашылғанға дейін 45 ° С аспайтын температура жағдайында алады. Бүрлерді күн бүркептіргіш. терінде кеп. тіруге болады Алынған тұқым қанатсыз. дандырғыштар. да, тұқым та. зарту машина. ларында, суға шаю тәсілімен немесе қолмен қанатсыздан. дырылады, ал содан соң елеуіштерде немесе жел өтіне қолмен желдетіледі.	2-4	Бітеу жабыла. тын шы. ны шөл. мектер. де, сиым. дылығы 25 л дейін металл немесе поли. этилен құты. ларда	3-4	6-7,5
Сібір балқарағайы						
	Бүрлерді тұқым толық піскенге дейін 15-20 күн қалған. да негізі. нен селек. циялық тұқым объектілерінде және қалып.	Тұқымдарды бүр. лерден бүркеп. тіргештерде 30-40 ° С темпера. турада алдын ала кептірілген бүрлерден алғаш. қы бүрлер ашыла бастағанға дейін және одан кейін		Бітеу жабыла. тын шы.		

2	ты алқа. ағаштардан Бүрлерді қолмен жұлып алады, бүр алғыштармен тарайды, жеңіл ағаш таяқтармен сабалайды. Бүрлерді УОТУ-лерде кесілген ағаштардан және кеспе. ғаштарда қалыпты алқаағаштардан жинауға болады.	олар толық ашылғанға дейін 45 ° C аспайтын температура жағдайында алады. Бүрлерді күн бүркептіргіште. рінде кептіруге болады. Алынған тұқым қанатсыздандырғыштарда, тұқым тазарту машиналарында, суға шаю тәсілімен немесе қолмен қанатсыздандырылады, ал содан соң елеуіштерде немесе жел өтіне қолмен желдетіледі.	4-6	ны шөл. мектер. де, сиым. дылығы 25 л дейін металл немесе поли. этилен құты. ларда	4-5	8-9
---	--	---	-----	--	-----	-----

Кәдімгі арша, зеравшан, түркістан және басқа да аршалары

3	Бүржидектерді піскеннен кейін (өзіне тән бояуы болады) үсік басталмай тұрып қолмен жинайды. Үсіктен кейін бүржидектер жерге түсе бастайды.	Бүржидектерді 3-4 күн суға немесе марганец қышқылы калийдің 0,5% ерітіндісіне салып қояды, содан соң ағаш ыдыста ағаш оқтаулармен ұнтақтайды немесе кедір-бұдыр екі тақтайдың арасына салып, електе немесе тұқым тазарту машиналарында үгітеді. Содан кейін тұқымды сумен шайып, електерге 1,5-2 см. қалыңдықта жайып кептіреді.	8-10	бұл да	2-3	
---	---	---	------	--------	-----	--

Сібір майқарағайы

	Бүрлерді селекциялық тұқым шаруашылығы объектілерінде және қалыпты	Бүрлер жақсы пісу үшін оларды жақсы желдетілетін бөлмелерге				
--	---	--	--	--	--	--

4	алқаағаш. тарда өсіп тұрған ағаш тардан ұшар бастардың оңтүстік секторларда олар өзіне тән түске боялып, ішінара ша. шыла баста. ған кезде жинайды. Кеспеағаш. тарда бүрлерді кесілген ағаш. тардан жи. науға болады.	шашып қойып, күніне 1-2 рет араластырады. Тұқымды бүрлерден машинада алу ұсынылады. Машина болма. ған жағдайда ашылған бүрлерді қаптарда қолмен үгітеді, тұқымды қабыршақтардан және өзектерден електерде ажыратады, қанатсыз. дандырады және желдетеді.	20	Бітеу жабыла. тын шы. ны шөл. мектер. де, сиым. дылығы 25 л дейін металл немесе поли. этилен құты. ларда	2	11-12
---	---	--	----	--	---	-------

Сібір самырсын қарағайы (сібір самырсыны)

5	Бүрлерді (піскен) жинауды өсіп тұрған ағаштардан оларды сыр. ықпен сілку немесе бұ. тақтарын таяқпен сабалау арқылы жүргізеді. Өнім мол болған жыл. дары бүрді жерден қареріп кеткеннен кейінде жинайды.	Бүрлерді ұсақ. тайды және тұқымдарды үгіту ап. параты бар маши. наларда қоспалардан тазартады. Машина болмаған жағдайда бүрлерді ағаш үгіткіштерде ұсақтайды, қисық таяқтармен ұнтақтайды. Тұқымды електерде тазартады. Дайындалған тұқымдарды 10-15 см қалыңдықпен күн көзінде кеп. тіреді. Көп тұ. қымды астық кептіргештерді кептіруге болады	Сібір самырсын қарағайы	Құрғақ, салқын үй-жай. ларда жәшік. терде, қойма. ларда, қамба. ларда. Шұңқыр. ларда, транше. яларда құм қабат. тарын төгу арқылы сақтай. ды.	1 2	1 2 - 1 6 -
---	--	--	-------------------------	---	------------	--------------------

Кәдімгі қарағай

	Бүрлерді ТОТБ объек. тілерінде және қалы. ты алқаағаш тарда өсіп	Тұқымды бүр. лерден бүркеп. тіргіштерде 50-60 ° С темпе. ратурада ажыра. тып алады. Ерте жиналған бүрлер		Бітеу жабыла. тын шы.		
--	--	--	--	-----------------------	--	--

6	тұрған ағаш тардан қыр. күйек-казан да (ерте жинау) және қарашадан наурызға дейін жи. найды. УОТУ мен үстіміз дегі жылғы кеспеағаш. тарда кесілген ағаштардан жинауға болады.	толық пісуі үшін оларды жақсы желдетілетін жерлерге 1-2 ай қояды, мезгіл-мезгіл аралас. тырып тұрады және сақтауға қойылған соң 1-3 айдан кешік тірмей өңдейді. Тұқымдарды механикалық тә. сілмен немесе су бүрку арқылы қанатсызданды. рады және сұрып. тайды.	1	ны шөл. мектер. де, сиым. дылығы 25 л дейін металл немесе поли. этилен құты. ларда	5-6	6-7,8
Батыс бозаршасы						
7	Бүрлерді піскен кезінде өсіп тұрған ағаштардан бірден жинайды	Бүрлерді құрғақ үй-жайда жерге жайып брезентте немесе сөрелерде кептіреді және тұқым тез түсу үшін аралас. тырады.	4-10	бұл да	2-3	-
Кәдімгі өрік						
8	Жемістерін піскен кез. інде бұтақ. тарынан қолмен үзіп алып немесе (жаппай піскен кезде) жерге төселген төсеніштерге сілку арқылы жи. найды.	Тұқымның шағын партияларын дайындау кезінде қолмен жина. ған соң 1-2 күн ішінде жемістер. ді кесіп, сүйек. терін жемістер. ден ажыратып алады немесе тұқымның үлкен партиясын дайын. дағанда сүйек шығаратын маши. налар пайдала. ны ла ды. Сүйектерді 4-5 см қалыңдықта жайып ауада немесе 35 ° С аспайтын темпе. ратурада астық кептіргіштерде кептіреді.	10-17	Салқын жерде таза қаптар. да, жә. шіктер. де. Ең сенімді тәсіл құм са. лынған жәшік. терде сақтау	2	8-12

Бұталы туша қурай

9	Жеміс бере. тін бұтақтарды күзде және қыста қолға қолғап киіп жинайды	Жеміс бұтақтарын кептіріп, електерден өткізіп, тазалайды (себу ашылмаған дәнмен жүргізіледі)	60-70	Ұзақ сақтау үшін бітеу жабыла. тын шы. ны шөл. мектерде; алғашқы көктем. де себу үшін -қағаз қаптар. да, жә. шіктер. де	3-4	11-12
---	---	--	-------	---	-----	-------

Салпыншақ қайың

10	ТОТБ объек. тілері мен қалыпты алқаағаш. тарда сырғаларды өсіп тұрған ағаштардан қол. мен үзіп немесе секторлармен және бұтақ. кескіштер. мен кесіп, тұқым шашыла бастағанға дейін 10-15 күн қалғанда жинайды (сырғаларды майыстырғанда олар ішінара шашыла бастайды)	Сырғаларды жақсы желдетілетін жерлерде 5 см қалыңдықта жайып немесе бұтақтар. мен бірге іліп кептіреді. Кептірілген сырғаларды тырмамен араластырады, қаптар. мен үгітеді немесе сілкиді; буылған сырғаларды үгітеді. Жапырақтарын, бұтақтарын, өзектерін және басқа да ірі қоспаларды тұқым мен қабықтарын електен өткізу арқылы алып тастайды. Қайың тұқымын 2-3 мм дөңгелек тесікті електерде тазартуға болады. Үлкен партиялар дайындау кезінде сырғаларды өңдеуді (қанатсыздандыра отырып) тұқым тазалай.	Қабықты - 90; қабықсыз - 30-40	Бітеу және жабық ыдыста. Хлорлы кальций құйылған осындай ыдыста. Жиналған жылы немесе келесі көктем. де себу үшін - құрғақ, салқын үй-жай. да ағаш жәшіктерде қалыңдығын 4 см қағаз салып сақтайды.		7-8
----	---	--	--------------------------------	---	--	-----

		тын машиналарда жүргізу ұсынылады.			1-2	
Үлпек қайың						
11	Сырғаларды өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп немесе сека торлармен немесе бұтақкес. кіштермен кесіп жи. найды. Піскен сырғалар ағаш. та ұзақ тұ. рады, сон. дықтан жи. науға асық. пауға болады	Бұл да салпыншақ қайың сияқты	Даур қа. бығы - 20 үлпек - 30-40	Бұл да салпын. шақ қа. й ы ң сияқты	1-2	-
Кәдімгі қынаағаш						
12	Жемісі піс. кен соң қол мен жинайды	Жидектерді елек. тен өткізіп, су. мен жуады, елек. те қалыңдығын 1,5-2 см етіп жайып кептіреді немесе жидектерді електен өткізген соң мезга бар тұқымды кептіріп, сұрыптайды. Жемістердің үлкен партиясын тұқым тазалайтын маши. наларда өңдеуге болады, өңдеуден кейін тұқымды жуу керек	8-18	Бітеу және жабық ыдыста, ағаш жәшік. терде. Таза қаптар. да сақ. тауға болады	1-2	8-10
Кәдімгі долана						
	Жемістер піскен кез. дегі қалып. ты түсіне бояла бас. тағанда ол. арды ерте күзде себу үшін; ұзақ сақтау үшін - толық піс	Жемістер жеміс қырғыштарда немесе електерде қолмен үгітіледі, ағаш ыдыста қолмен езіледі. Үлкен партиялар өңдеу үшін тұқым таза.		Таза қаптар. да ,		

13	кен кезде жинайды. Секатор. лардың, ұзын сырық. ты кескіш. тердің көмегімен немесе саты лардан жина лады.	лайтын машиналар пайдаланылуы мүмкін. Тұқымды 2-3 см қалыңдықта жайып, жуады, кептіреді және сұрыптайды	15-20	ұрада, жәшік. терде	2	10-12
Аюбадан: кәдімгі, қызыл, қара						
14	Піскен же. місті бұтақ тарын қол. мен үзіп алады неме. се секатор. мен себетке не төселген төсеніштер. ге кесіп түсіреді	Жемістерді ағаш ыдыстарда немесе астауларда ағаш қалақтармен ара. ластырады, елек. терден өткізеді, жеміс қырғыштарда өңдейді. Тұқымды сумен жуып, шүбе. рек тартылған рамаларға 1 см қалыңдықта жайып, кептіреді, сұрып. тайды	Қызыл аю. бадам - 3-5; кара - 2-6;	Бітеу және жабық ыдыста; ағаш жәшік. терде	2	8-10
Шие: бұталы, далалық, кәдімгі						
15	Піскен жем. істі бұтақ. тан үзіп, қолмен жи. найды. Жеміс бақ. тарында же. міс жинау машинасын қолданы. лады.	Сүйектерді жеміс. терден сүйек алу машиналарында немесе жеміс қырғыштарында ажыратып алады. Аз мөлшерде дайын дау кезінде сүйек тер қолмен ажыра. тып алынады немесе жемісті ағаш ыдыс. та мыжиды, ал сүйектегі жеміс жұмсағын елек ар. қылы жуып шаяды. Жемісті жинаған соң 1-2 күн бойы өңдейді. Егер тұ. қымдар жиналған соң бірден себуге арналмаса, оларды елекке қалыңдығын 2-4 см жайып кеп. тіреді және сұрып. тайды. Тұқымның	Шие: бұталы - 12-15; кәдімгі - 12-20	Таза каптар. да, жә. шіктер. де, қой маларда		10-12

		үлкен партияларын өңдеу кезінде сал. қын тәсілмен ілесе өнім (пюре, шырындар) ала отырып дайындайды.			2	
Шегіршін: жылтыр; жапырақты, карағаш; ұсақ жапырақты, бұжыр жапырақты						
16	Жемістерін қанаттары сарғая бас. таған күннен 5-10 күн ішінде жинайды	Жемістерді қоспа. лардан, ал жер бетінен жинағанда електі пайдаланып топырақ түйірлерінен тазартады. Содан кейін жемісті 3-5 см қалыңдықта жайып кептіреді. Қанатсыз. дандырылған тұқымды себу үшін жемісті тұқым тазарту машиналарында өңдеуге немесе ұсақ ұялы електен өткізу арқылы қолмен өңдеп, желдеткіштер немесе жел арқылы сұрыптауға болады.	Жылтыр шегіршін - 40 ; жапырақты - 60 ; ұсақ жапырақты - 50-70; бұжыр жапырақты - 40-50	Тұқым жиналған соң бірден себіледі. Келесі жылдың көктеміне дейін сақтау қажет болса, тұқымды кептіріп, хлорлы кальций құйылған бітеу және жабық шөлмектерде сақтайды (10 л шөлмекке 100 гр хлорлы кальций).	- 1	7 - 8 тау үшін 4-6 сақ.
Кәдімгі қарамала						
17	Піскен жемістерді өсіп тұрған ағаштардан жинайды	Жемістерді күн көзінде желділетін орында немесе бүркептіргіште 30-35 ° С температурада кептіреді; тұқым тазалау машинасында немесе үгіткіште не жеңіл таяқпен брезентке сабалау	20-25	Қағаз қаптарда, үлкен партияларын-жә.		11-12

		аркылы қолмен өңдейді. Тұқымды қоспалардан електе таза. лайды.		шіктер. де, қой маларда	4-5	
Кәдімгі алмұрт						
18	Жемісті әбден піскен кезінде соң өсіп тұрған ағаш тардан жинайды.	Шағын тұқым партияларын дайындағанда жемісті ағашыдыста еседі немесе електе жонады. Әдетте тұқымды 2 рет жуып, шүберек тартылған рамада қалыңдығын 1 см дейін етіп жайып кептіреді, сұрыптайды және сорттайды. Тұқымды сорттап алудың құрғақ тәсілінде қолданады: жемісті ұсақ бөліктерге кесіп, күн көзіне кептіреді және ұсақталған массаны үгітіп, електеп өткізеді. Тұқымның үлкен партияларын бір мезгілде шырындар немесе пюре алумен (ыстық әдіспен емес) әзірлейді.	0,8-1,0	Ұзақ сақтау үшін бітеу және жабық шыны шөлмектерде. Таза қаптарда(көктемге дейін қыста сақтау үшін) сақтауға жол беріледі.	2-3	10
Дерен: ақ, қою қызыл немесе сәнтал						
19	Жемісті толық піскен кезінде бұтадан қолмен үзіп алу немесе жерге сілкілеу арқылы жинайды.	Жемісті електен өткізеді немесе жеміс қырғышта өңдейді. Тұқымды жеміс жұмсағынан сумен жуып ажыратады, қалыңдығын 2-3 см етіп елекке жайып кептіреді және сұрыптайды.	Ақ дерен - 10-15; қою қызыл - 10-25	Таза қаптарда, жәшіктерде, қоймаларда	1-2	10-12
Емен: қызыл, жартас						
	Жаңғағын жерге жаппай түскен кезде сол	Жиналған жаңғақтарды 15 см дейін қалыңдықта жайып және ағаш күрек.		Қысқа сақтауды: тран.		

20	бір учаске. де жинауды 3-5 күннен кейін қай. талап, бір. неше рет жинайды. Ал дымен ауру, зақымданған жаңғақтар түсетінін ескеру керек	пен араластырып, аздап кептіреді. Содан соң оларды ірі және ұсақ қоқыстардан тазартады. Траншеялар. ға қысқы сақтауға салғанға дейін ауаның салыстыр. малы ылғалдылығы 60-70% жерлерде (жертөлелер, ұра. лар) сақтайды.	90-95	шеялар. да ; қарда; жаң. ғақ сақ. тау қой. малар ында; тип. тік қойма ларда	Жинал. ған жыл. дан кей. інгі көк. тем. ге дей. ін	мүл. дем құр. ғақ мас. сасы. нан 55-60
----	--	---	-------	---	--	--

Ұшқат: Маака; кәдімгі; татар

21	Жидектерді бұтақтардан қолмен үзіп алу арқылы қолмен жинайды	Жемісті електе, жеміс қырғышта, тұқым тазалау машиналарында еседі, ағаш ыдыс. та мыжиды. Тұқымды жеміс жұмсағынан сумен шаю арқылы ажыратады, шүберек тартылған рамада 1-1,5 см қалың. дықта жайып кеп. тіреді және сұрып тайды	3-9	Ұзақ сақтау үшін сиымды. лығы 25 л дейін оқшау ыдыста. Қысқа мерзім. ді сақ. тау ке. зінде жәшік. терде және таза қаптар. да	2	Та. тар ұш. қаты - 1 0 - 1 2 ; кәдімгі - 8; Маака - 8-10
----	--	---	-----	--	---	--

Ақ күміс тал, тал

22	Сырғаларды өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзу немесе сек. атормен кесу арқылы жинайды. Жинауға ал. ғашқы қор.	Дайындалған сыр. ғаларды құрғақ, желдітілетін жерлерге 2-3 сыр. ғаны толық піс. кенге дейін қояды. Қорапшаның басым бөлігі ашылып, мақтасы шыққанда 2-3 күннен кейін сырғаларды тұқым тазарту машинала. рында өңдейді не. месе тесіктері 2x2, ал содан соң 1x1,5 мм ме. талл торлардан	2-10, орташа есеппен 4,5-5	Бітеу және жабық шөлмек. терде. Хлорлы кальций немесе өшіріл.	1 жылға дейін	6-7
----	--	--	----------------------------	---	---------------	-----

	апшалар ашылып, мақтасы шыға бас. таған кезде кіріседі.	өткізіп өңдеп, бұл тәсілді 2-3 рет қайталайды. Тұқымды таяудағы 15-20 күн ішінде себу мүмкін бол. маған жағдайда тұқымды 5-6 с бойы бөлме тем. пературасында 6-7% ылғалдылыққа дейін кептіреді		меген әгі бар эксикат орларда		
Кәдімгі шөңгім						
23	Толық піс. кен жемістерді бұтақтарды үзіп, қолмен жинайды	Жемістерді жеміс қырғыштарда өң. дейді, електен өткізеді немесе ағаш ыдыста еседі. Тұқымын (сүйегін) жеміс жұмсағынан сумен шайып ажы. ратып алады, електерде 1,5-2 см қалыңдықта жайып, кептіреді және сұрыптайды	8-10	Бітеу және жабық шөлмек. терде, күбі. лерде. Уақытша сақта. ған кезде - жәшік. терде және қаптар. да	2	8-10
Ағаш тәріздес қараған және сары қараған						
24	Жемістерді олар жарыл. май тұрып бұтақтарын ұзындығы 0,5 м таяқ. пен ұрып төселген төсенішке түсіреді немесе қол. мен үзіп жинайды	Бұршақтарды төсе. нішке 4-6 см қалыңдықта жайып, желдетілетін жерде кептіреді (күн көзінде емес) және барлық бұршақ ашылғанша тырма. мен араластырады. Жеміс жарылған кезде тұқым сырт жакка шашырап кет. пес үшін жемісті ұсақ тормен жабады. Тұқымдарды коспа. лардан желдет. кіште тазалайды.	15-20	Ұзақ сақтау үшін бітеу және жабық ыдыс қолда. нылады. Жәшік. терде және қойма. ларда. Жинаған соң бі. рінші көктем. ге дей. ін қа. ғаз қа. птарда		11-12

				сақтау. ға бо. лады.	3-4	
Кәдімгі сәнағаш						
25	Жемісін өсіп тұрған ағаштардан әбден піскен кезде қолмен үзіп және секатормен кесіп жинайды	Жемістерді аздап кептіреді және тұқым алу үшін машинада өңдейді немесе електен өткізеді және сұрыптайды	22-25	Жәшіктерде, қоймаларда, қаптарда	2-3	-
Үйеңкі: ақ; далалық; сүйір жапырақты						
26	Өсіп тұрған ағаштардан әбден піскен кезінде жиналады. Қанаттары қолмен үзіледі немесе секатормен және бұтақ кескіштермен кесіледі, төселген төсенішке немесе алдын ала қоқыстан тазартылған алаңға сілкілеп жерге түсіріп, жемістерді жинап үйеді.	Жемістерді сағынан, ұсақ бұтақтардан, жапырақтардан және басқа қоспалардан қолмен тазартады немесе 5-10 см қалыңдықта жайып қойып електерде кептіреді. Тұқым көлемін азайтумен себу ыңғайлы болуы үшін жемісті тұқым тазарту машиналарында немесе ауыл шаруашылық молотилкаларында қанатсыздандырып, кейіннен сұрыптауға болады.	70-90	Жәшіктерде, себеттерде (жеміс қабаты 50 см аспауға тиіс), қағаз қаптарда	1	10-12
Кәдімгі ат талшын						
27	Жемістерін олар жаппай түсе бастаған кезде алғашқы үсіктерден	Қорапшаларды құрғақ, қопсытылған, мүмкіндігінше құмайт топырақты жерге бастырма астына 8-10 см қалыңдықта жайып, мезгіл-мезгіл аударыстырып, аздап кептіреді. Барлық қорапшалар	90-95	Аздап дымқыл құм салынған жәшіктерде ұраларда немесе	Жиналған жылдан кейінгі алғашқы көк.	14

	кейін жер. ден жинап алады.	ашылып, тұқымдарды босатқанша кеп. тіреді		тран. шеялар. да	те м ге дейін	
Жөке : ірі жапырақты; ұсақ жапырақты немесе жүрек тәріздес						
28	Жемістерін өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп немесе бұ. тақшаларды гүлшоғыры. мен бірге кесіп жинай ды; төсел. ген төсені. шке немесе қыста қар үстіне сырықпен түсіреді	Жемістерді саға. ғынан, гүлінен және тағы басқа қоспалардан қапты толтырмай салып қолмен сілкіп тазалайды, 5-10 см қалыңдықта жа. йып қойып кепті. реді және тұқымды сұрыптайды. Күзгі себуді жаңадан жиналған, кептір. ілмеген тұқым. дармен жүргізеді	ірі жапы. рақты - 70; ұсақ жа. пырақты -50 -90	Бітеу және жабық шыны шөлмек. терде, металл және поли. этилен күбі. лерде	2-3	10-12
Жіңішке жапырақты жиде						
29	Жемістерін ағаштардан және бұта. лардан қол. мен үзіп жинайды	Сүйегін бөліп алу үшін жемісті жеміс қыркышта немесе електе өңдейді, сүйекті сумен шаяды, 2,5-3 см қалыңдықта жайып електе кептіреді. Жемістің үлкен партияларын сүйекті бөліп алу үшін молотил. каларда өңдейді.	30-45	Таза қаптар. да, жә. шіктер. де және қойма. ларда	3-4	12
Шырғанақ						
	Жемісті күзде төселген төсенішке түсіріп (қысқы дайындау кезінде каротин	Мұздатылған жеміс. ті бұтақтарынан ажыратады, содан кейін сұрыптап, қоспалардан тазар тады. Тек тұқымдар (сүйектер) дайын. дау кезінде жеміс терді жеміс қыр.		Әдетте бітеу және жабық ыдыста.		

30	мен С витаминін жоғалтпас үшін) неме. се қыста мұздап қатып қалған күйінде бұтағын кесіп жинап, оларды жабық ла. шықтарға үйіп қояды.	ғышта өңдейді, ағаш ыдыста езеді, електен өткізіп, кейіннен сумен шаяды. Шырынын алу кезінде жемісті преспен қысады және сүйегін жоғарыда айтылған тәсілмен бөліп алады, жуылған тұқымды 1-1,5 см қалыңдықта жайып, кептіреді және сұрыптайды	10	Таза қаптар. да, 50 см де. йін қа. батпен ағаш жәшік. терде сақтау. ға бо. лады	2	10-14
----	---	---	----	---	---	-------

Жабысқақ қандыағаш

31	Бұрлерді өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп, секатор мен кесіп немесе тө. селген төсе нішке сырық пен сілкі. леп жинайды. Жемістерді қар еріген. нен кейін көктемде су бетінен де жинайды	Бұрлерден жемісті бұр кептіргіш. те 40-45 ° С темпе. ратурада 1-2 тәу. лік ішінде немесе жылытылатын үй-жай да 5-6 тәулік бойы бұрлерді 3-5 см қалыңдықта еденге немесе еденге жай. ып қойып, күніне 2-3 рет араластыра отырып бөліп ала. ды. Су бетінен жинал ған жемістерді жинап алынған соң бірден себеді.	3,5-12 (қазан-қарашада жинау кезінде шығымы неғұрлым жоғары болады)	Бітеу және жабық шөлмек. терде	2-3	5-7
----	---	--	---	--------------------------------	-----	-----

Грек жаңғағы

32	Жемісін жерден жинайды. Жемістің түсуін тездету үшін бұтақтарды ұшында ілгіші	Жемістерді жеміс жұмсағынан жаңғақ тазалайтын машина. ларда немесе қол. мен тазартады. Қоспалардан толық тазарту үшін жаңғақты күбілерде, бөшкелерде, үлкен ағаш ыдыстарда сумен шаяды және 5-6 см қалыңдықта елекке жайып қойып не биіктігі 1 м және ені 0,8 м дейін сырғымалы	70-80	Салқын үй-жай. ларда жәшік. терде немесе көлемі бойынша 1 : 3 пропор. цияда таза құм қоспасы		11-12
----	---	---	-------	--	--	-------

	бар ұзын сырықпен сілکیدі.	екі қақпақты тоқылған қораптар. да бастырма астын. да немесе сарайда 3-5 күн бойы кептіреді		мен траншеяларда	1	
Көктерек						
33	Сырғаларды кесілген немесе өсіп тұрған ағаш тардан оларды үзіп жинайды. Тұқым бір-неше күн ішінде сыртыққа шығады. Жинауға алғашқы қорапшалар жарылып ашыла бастаған кезде кіріседі. Жемістерді өсіп тұрған ағаштардан пісуіне қарап бұтақтардан үзіп, қолмен жинайды.	Тұқымның пісуі үшін сырғаларды құрғақ, желдетілетін үй-жайларда сөрелерде, еденге төселген брезентке, фанер тақтайшаларға 2-4 см қалыңдықта жайып, мезгіл-мезгіл араластырып отырады. Қорапшалардың басым бөлігі ашылатын 1-2 күннен соң тұқымды бөліп алып, сырғаларды тесіктері 1-1,5х1-1,5 мм електен өткізеді, одан көктеректің тұқымы өтуге тиіс. Бұдан кейін мақталы қорапшалардың ұсақталған бөліктерін 3-4 см бойы қайта кептіріп, електен өткізеді. Жемістерді өңдеу орнына жәшіктермен және себеттермен әкеледі. Сүйектерін жиналғаннан кейін 1-2 күн ішінде жемістерді қолмен кесіп ажыратып алады, суға шаяды, 5 см жуық қалыңдықпен електерде кептіреді және сұрыптайды.	10-35	Жиналып, тазартылғаннан кейін бірден себілмеген тұқымдар салқын үй-жайларда сақталады: а) бітеу және жабық шөлмектерде; б) хлорлы кальцийі немесе өшірілмеген әгі бар эксикат орларда Таза қаптарда, жәшіктерде және қоймаларда	- - дейін 1 ж. 1-2	5 - 6 5 - 6 10 - 12
Раушан: тікенді; қоқыр; ит						
		Жемістерді жеміс қырғыштарда немесе				

34	Жемістерді бұталар бұ. тақтарынан қолмен үзіп жинайды	тұқым тазалайтын машиналарда өңдей. ді. Шағын партия. ларды електен өткізеді, ағаш күбілерде езеді. Тұқымды жұмсағынан сумен шаяды, 1,5-2 см қалыңдықта жайып, електе кеп. тіреді және сұрып. тайды	Раушан: ит - 10-15; тікенді -10; коқыр - 5-15	Таза қаптар. да, жә. шіктер. де және қойма. ларда	2	10-12
Кәдімгі метен						
35	Жемісі бар бұтақтарды өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп алады, әб. ден піскен кезінде тө. селген төсе нішке сека. тормен не. месе бұтақ. кескішпен кесіп түсі. реді.	Жиналған жеміс. терді қоспалардан тазартады және тұқым тазалау машиналарында, жеміс қырғышта өңдейді немесе електен қолмен өткізеді. Еттарт. қыштарды пайда. лануға болады. Тұқымды жеміс жұмсағынан сумен шайып тазартады, шүберек тартылған рамаға қалыңдығын 0,5-1 см етіп жайып кептіреді және сұрыптайды	3	Ыдыстың негізгі түрі бітеу және жабық шөлмек. тер, құтылар. Таза қаптар. да сақ. тауға болады	2	9-10
Сексеуіл: ақ, құмды, қара						
36	Жемісті олар қоңыр түске бо я . ласалысымен және желді ауа райында шашылып қал мауы үшін айтарлықтай шұғыл түрде жинайды. Қанаттарын төсенішке немесе себеттерге қолмен түсіреді.	Тұқымды төсеніште күн көзінде 1-2 күн бойы 6-7% ылғалдыққа дейін 10 см қалыңдықта жайып кептіреді және сағат сайын аударыстырып оты. рады. Түнге қарай жемісті брезент. пен жауып қояды.	46	Жақсы желде. тілетін қойма. лардағы сөрелер де 50см аспай. тын қа. батпен сақтап, аптасы. на 1-2 рет ау. дарыс. тырып отырады	К ө к . темге себу . ге дейін	6-7

Жалқын						
37	Жемісін пі. се салысы. мен қысқа мерзім ішінде сыпырғыш. тарды сіл. кілеп неме. се оларды үзіп төсел. ген төсе. нішке лақ. тырып жи. найды.	Сыпырғыштары брезентке жайып аздап кептіреді және ауылшаруа. шылық ұнтақтағышта ұнтақтайды, шағын мөлшерде дайын. дағанда қолмен өңдейді. Тұқымды сұрып. тайды. Бос тұқым көп мөлшерде болған жағдайда оларды сумен шаяды, ал толық дәнді тұқымды кептіреді.	15-45	Бітеу және жабық шөлмек. терде	2	10
Қара өрік: үй; алша; тікенді; терн						
38	Жемісті пі. суіне қарай бұтақтардан үзіп қолмен жинайды	Сүйекті жемістен сүйек шығаратын машинамен ажыра. тады. Шағын мөл. шерде болған кез. де жемісті қолмен өңдейді немесе жеміс қырғышта өңдейді, ағаш ыдыста езеді. Содан кейін сүйекті сумен шаяды, 3-5 см қалыңдықта жайып кептіреді және сұрыптайды. Тұқымның үлкен партияларын жеміс. ті өңдеу кезінде ілеспе өнім - пюре, шырындар алып (ыстық әдіспен емес) дайындайды.	үй өрігі - 5-10 ; тікенді өрік - 8-15; алша өрік - 8-10	Салқын жерде таза қаптар. да, жә. шіктер. де, қой маларда	1 - 2 2 2	1 1 10 - 12 9-10
Қарақат: қызыл; қара						
		Жидектерді ағаш ыдыста өңдейді немесе електен өткізеді. Тұқымды ағаш ыдыста сумен шайып, қалқып шыққан жұмсағы мен бос тұқымды		Негізгі ыдыс түрі -		

39	Жидекті бұтақтардан қолмен үзіп немесе тө. селген төсенішке сілку арқы. лы жинайды.	алып тастайды. Жемісті шырын алу үшін пайдаланған кезде жидекті преспен қысып, алынған сөлді сумен араластыра. ды және тұқымды сумен шаяды. Жуып шайылған тұқымды шүберек тартылған рамаға 0,5-1 см қалыңдықта жайып кептіреді және сұрыптайды	Қарақат: кызыл - 3 - 6 ; кара - 2-4	бітеу және жабық шыны шөлмек. тер. Таза қаптар. да сақ. тауға болады	2	10-14
----	---	--	-------------------------------------	--	---	-------

Сорақ: Палецкий; кара-черкез; Рихтер, геок черкез (Рихтер черкез)

40	Қанатты жемістерді төселген төсенішке сілку арқы. лы қолмен жинайды. Жеміс жинау үшін бұтақ. тарды сын. дыруға тый. ым салына. ды.	Жемістерді 2-4 күн бойы желде. тілетін, қараңғы жерде қалыңдығын 10 см дейін етіп жайып, сағат сайын араластыра отырып кептіреді, түнге қарай жемісті брезентпен жауып қояды. Құрғатыл. ған жемісті елек. тен өткізіп, қос. палардан тазарта. ды және сұрыптайды		Құрғақ, жақсы желде. тілетін үй-жай. ларда сөре. лерде 50 см дейін қалың. дықпен жайып, апта. сына 1-2 рет ауда. рысты. рады	Жинал. ған жылдан кейін. г і көк. темге дейін	6-7
----	--	--	--	--	---	-----

Терек: ақ немесе күміс; кара

41	Сырғаларды өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп алады. жинайды. Жинауға қо. рапшалар	Сырғалар толық пі. су үшін оларды құрғақ желдетіле. тін үй-жайда брезентке немесе фанер тақтайшалар. дың бетіне 2-3 сырға қабатпен жаяды. 2-3 күннен кейін қорапшалар. дың көпшілік бө. лігі ашылып, ұш. палар бөле бастаған кезде сырғаларды тұқым алу үшін тұқым	ақ терек - 4-11; кара	Тұқымды жина. ғаннан кейін себу мүмкін болма. са, оны хлорлы кальций немесе өшірі. лмеген әгі бар экси. катор.		7-8
----	--	--	-----------------------	--	--	-----

	ашылып, ауада бі. рінші ұш. палар пайда бола бас. таған кезде кіріседі.	тазалайтын машина. ларда немесе (машиналар болма. ған кезде) тесігі 2x2 мм темір електерде қолмен үгітеді. Ақ терек. тің сырғаларын електе 1 рет, қара теректің сырғала. рын - бірінші өңдеуден кейін бір күн бойы ауада кептіріп, екінші рет өңдейді.	терек - 3,5-12	ларда 7-8 % ылғал. дылыққа дейін кепті. ріп, бітеу және жабық шөлмек. терде сақтай. ды	- 1 ж дейін	
Жапон хеномелесі немесе жапон айвасы						
42	Жемісін әб. ден піскен кезінде бұтақтары. нан қолмен үзіп жинай. ды	Жемісін жеміс қыр. ғышта ұсақтайды немесе қолмен електе үгітеді. Тұқымын жұмсағы. нан жуып шайып, 1,5-2 см қалың. дықпен жайып, електе кептіреді және сұрыптайды.	0,7	Бітеу және жабық шөлмек. терде	2	11
Тұт ағашы; ақ, қара тұт, шовтун						
43	Жеміс шоғы. ры төсел. ген төсе. нішке бір. үйлі неме. се аталық. пен қатар өсіп тұрған аналық ағаштан сілкіп түсіреді. Жеміс бір мезгілде піспейтін. діктен жеміс жинауды бір	Жеміс шоғырын жиналған күні өңдейді. Тұқымын алу үшін жемісті преспен қысады (шырынын пайдала. нып) немесе жартылай толтырыл. ған қаптарда қол. мен езіп, електен өткізеді. Електен өткен тұқымды бірнеше рет сумен жуып шаяды және шүберек тартылған рамаға 0,5 см қалыңдықпен жайып, әрбір 3-4 с сайын ара. ластырып көлеңке. де (бастырма астында) кептіре. ді. Тұқымдар сусымалы болған кезде олардың	2,5	Салқын жерде бітеу және жабық шыны шөлмек. терде		8-10

	ағаштан бірнеше рет жүргізеді.	қалыңдығын 2-3 см дейін көбейтеді. Кептіруді үлгілерді әрбір 2-3 күн сайын өлшеп, тұрақты массаға дейін жүргізеді, содан соң тұқымды сұрыптайды.			3	
Алма: үй немесе мәдени; орман; паллас; сібір; кытай; жидекті						
44	Жемісін әбден піскен кезінде өсіп тұрған ағаштардан ілмегі бар ұзын сырыппен сілкіп жинайды.	Ілеспе өнімді пайдаланбай тұқым дайындау кезінде жемісті жеміс ұнтақтағыштарда, жеміс қырғыштарда ұсақтайды, машина болмаған кезде електе жонады немесе ағаш ыдыста езеді. Ұсақталған массадан тұқымды сумен жуып шаяды, шүберек тартылған рамада 1 см қалыңдықпен жайып кептіреді және сұрыптайды. Тұқымның шағын партияларын дайындау кезінде сондай-ақ өңдеудің құрғақ тәсілін қолданады. Тұқымның үлкен партияларын жемістен пюре немесе шырын алу арқылы (ыстық әдіспен емес) дайындайды.	Алма: үй - 0,2-0,6; орман - 0,4-1,0; сібір - 2,5-5,0; жидекті - 1-4	Салқын жерде; бітеу және жабықшыны шөлмектерде. Оларда да хлорлы кальций болады	2	8-10
Шаған: үшір, немесе жасыл; кәдімгі пенсильван, соғды						
	Жемістерін өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп алып немесе секаторлармен, бұтақкескіштермен кесіп жи.	Жемістерді сағағынан, ұсақ бұтақтан, жапырақтан және басқа қоспа.			3	

45	найды; тө. селген тө. сенішке немесе қо. қыстан тазаланған алаңқайға сілкіп жинап, үйіп қояды. Күз. гі немесе көктемгі себу үшін тұқымды сәл піспей тұрған күйінде (қанаттары қоңыр түске бояла бас. тағанда) жинаған жақсы	лардан қолмен тазалайды, қалың. дығын 5-10 см етіп жайып кепті. реді. Тұқымның көлемін азайту үшін және себуге ыңғайлы болу үшін жемісті тұқым тазалайтын машина. ларда немесе ауылшаруашылық ұнтақтағышта қанатсыздандырып, тұқымды қоспалар. дан сұрыптайды.	Шаған: кәдімгі - 75-85; соғды - 75-80; маньчжур - 80; пенсиль. ван және жасыл - 65-95	50 см аспай. тын жеміс қаба. тымен жәшік. терде, себет. терде, қағаз қапшық. тарда.	2	10-12
----	---	--	---	---	---	-------

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді, сақтауды, пайдалануды және олардың сапасын бақылауды ұйымдастыру ережесіне

9-қосымша

Тегіне байланысты тұқымдарды себу алдында өңдеуді өткізу ерекшеліктері

р/ с N	Тегі	Тұқымды себуге дайындау тәсілдері		Тұқымдардың өсу қуатын және олардың жердегі өнгіштігін ынталандыруға әзірлеу әдістері
		күзгі	көктемгі	
1	2	3	4	5
1	Кәдімгі өрік	Тұрақты аяздарға екі ай қалғанда себіл. се стратифика. цияланбайды. Күз аяғында себілсе жинал. ған сәттен бастап жазғы траншеяларда немесе үй-жай-	3 - 5 ° C температурада дымқыл құм салынған жә-шіктерде 90-100 күн бойы немесе қыста тоңазы-майтын тран-	Тұқымды температурасы 35 ° C суға жібітеді, үшінші тәу. лікте темпер. атурасы 16-18 ° C су құяды. Содан кейін температурасы 30-35 ° C үй-жайларда құм салынған жәшіктерде

		ларда құм салынған жәшік- терде стратифи- кациялайды	шеяларда стратифика- циялайды	стратифика. циялайды. Қоспаны күні. не 2-3 рет аударыстырып тұрады. 12- 15-ші күні өсіп-өне бастайды.
2	Биік айлант	Дайындамайды	2-3 күн бойы суға жібітеді	
3	Бұталы аморфа	Дайындамайды	24 сағат бойы суға жібітеді	
4	Қара жемісті арония	Дайындамайды	Марганец қыш. қылы калий ерітіндісінде (0,5 %) 2 сағат бойы жібітеді, содан кейін 60 күн стратифика. циялайды	
5	Қотыр қайың	Ерте жазда себілсе алдын ала тұқымды жабысқақ күйге дейін жібітіп алады, күз аяғында және қыста себілсе дайындалмайды	Алдын ала ішінара жа. бысқақ күйге дейін жібітіп алады (2-3 тәулік) неме. се құрғақ күйінде себеді	Алдын ала жібітілген тұқымды 2 тәулік бойы қарға ауна. тып, тоңазы. тып алады. Қарға аунату ұзақтығы - 30 күн. Тем. пературасы төмен (0 ° С-қа жуық) үй ішінде құм салынған жәшіктерде 30 күн стра. тификация. лайды және ТМТД-мен немесе фенти. ураммен дәрі. лейді. Тұқымды 6 сағат бойы 0,005 % күкірт қышқы. лы кобальт ерітіндісі. мен (COSO 4)

				немесе 0.001 % молибден ерітіндісімен (NH ₄) ₂ MoO ₄ өңдейді. Мар. ганец қышқы. лы калийдің 0,5 % ерітін. дісімен 2 сағат дәрі. лейді
6	Түкті қайың	Қажет емес	Алдын ала 2 тәулік бойы жібітіп алады немесе құрғақ күйінде себеді	Қарға аунатып алады немесе төмен темпе. ратурада (0 ° С-қа жуық) алдын ала жібітілген тұқымды құм салынған жәшіктерде 30 күн бойы стратифика. циялайды. Алдынала жібітілген тұқымды брезентке үйіп, жабыс. қак күйге дейін жеткі. зеді. ТМТД- мен немесе фентиураммен дәрілейді.
7	Шығыс биотасы	Тәулік бойы жібітіп алады	Тәулік бойы жібітіп алады	
8	Кәдімгі қынаағаш	Қыркүйектен кешіктірмей себілсе дайын. дамайды; неғұрлым кеш себілсе 30 күн стратификация. лайды	80-90 күн бойы 0-5 ° С температурада құм салынған жәшіктерде стратифика. циялайды	Тұқымды 50 ° С температура. дағы суда 2 тәулік бойы жібітеді
9	Тікенді (кәдім. гі) долана	Сеппейді	12-24 сағат бойы 45 % күкірт қышқы. лы ерітінді. сінде жібіте. ді, жуып-шай. ды және тем. пературасы	

			20-25 ° С үй-жайларда 180-240 күн стратификациялайды	
10	Алқызыл долана	Сеппейді	Жинап алған. нан кейін бірден 5-10 ° С температурада 160-260 күн бойы үнемі ылғалдандыра және араластыра отырып стратификациялайды	
11	Бір аналық долана	Жинаған соң 1 жыл ішінде стратификациялап, келесі күзде себеді. Стратификация алдында 3-4 күн жібitedі	Сеппейді	
12	Кәдімгі шие және дала шиесі	Жиналған сәттен бастап себуге дейін жаңа жиналған, кеп. тірілмеген тұқымдарды жазғы траншеяларда немесе салқын үй ішінде стратификациялайды	Жинаған сәттен бастап 180 күн ішінде (дала шиесі үшін - 120-180 күн) үй-жайда немесе тоңазымайтын траншеяларда стратификациялайды	
13	Жылтыр шегіршін	Жинағаннан кейін бірден құрғақ күйінде себеді немесе 2 сағат суға жібітіп, кептіріп алады		
14	Үш тікенекті (кәдімгі) қарамала	Тұқымды жинаған сәттен бастап себуге дейін жазғы траншеяларда немесе құм салынған жәшіктерде стратификациялайды. Құрғақ тұқымды ерте	Тұқымға тым ыстық су (90 ° С) құяды, содан соң салқындаған суда 10 сағат қалдырады. Су мен тұқымның арақатынасы 3:1. Ісінбе.	Ыстық су құюды күкірт қышқылының концентратымен 2 сағат өңдеумен

		көктемде себуге болады	ген тұқымды қайта өңдейді.	алмастыруға болады
15	Кәдімгі алмұрт	Аязға 1,5 ай қалғанда себер болса дайында. майды, кешірек себетін болса жинаған сәттен бастап жазға траншеяларда стратификация. лайды	Алдын ала 2 тәулік жібі. тілген тұқымды қыста тоңазы. майтын тран. шеяларда неме. се үй-жайда 0-5 ° С темпера. турада страти. фикациялайды. Стратификация мерзімі - құм. да 90 күн, шымтезек ұнтағында 75 күн	Стратифика. цияланбаған тұқымды гиббереллин. нің 0,002 % ерітіндісінде 3 тәулік бойы жібітеді, содан кейін дымқыл құммен араластырады. Тұқым 6-7 күннен кейін өсіп-өнеді. ТМТД-мен немесе фен. теураммен дәрілейді
16	Ақ дерен және алқызыл дерен (свидина)	Жинаудан себуге дейін бірден жазғы траншея. ларда страти. фикациялайды. Жинаған соң дайындықсыз бірден себуге болады.	Үй-жайларда құм салынған жәшіктерде 180 күн бойы немесе жина. ған соң бір. ден жазғы, содан кейін қысқы тоңазы. майтын тран. шеяларда 240-270 күн бойы страти. фикациялайды	Тұқымды 15 күн бойы қарға аунатып алады, содан кейін оны үй-жайларда 90 күн бойы 5-6 ° С темпе. ратурада стратифика. циялайды
17	Өте әдемі емен	Дайындамайды	Қыста тран. шеяларда немесе құм салынған жәшіктерде сақталған соң дайындықты қажет етпейді	
				Жібітілген тұқымды себу алдында 60-90 күн бойы қарға аунатып алады. Марга. нец қышқылы калийдің 0,5 % ерітін. дісінде 2 сағат жібіте.

18	Кәдімгі және шырша сібір шыршасы	Дайындамайды	9-12 сағат суға жібітеді	ді ТМТД-мен, фентиураммен, БМК-мен немесе фундазолмен дәрілейді. Мынадай микроэлементтердің су ерітінділерінде 12-18 сағат жібітеді: күкірт қышқылы кобальт (0,03 %), күкірт қышқылы мыс (0,03 %) немесе марганец қышқылы калийдің, бор қышқылының, күкірт қышқылы мыстың, мырыштың және кобальттың (0,002 %-тен) қоспасы
19	Шренк (тянь-шань) шыршасы	Сеппейді	Алдын ала бір тәулік суға жібітілген тұқым қарға аунатылады. Қарға аунату мерзімі 1-1,5 ай. Қарға аунатқаннан кейін 0,5% KMnO_4 ерітіндісін де 30 минут дәрілейді	Тұқымды температурасы $35-40^{\circ}\text{C}$ суға салып, 24 сағат ұстайды. Содан соң оны 0,5% KMnO_4 ерітіндісін де 30 минут дәрілеп, көлеңкеде әбден кептіріп алып себеді.
20	Кәдімгі ұшқат	Дайындауды қажет етпейді	Қысқы тоңазымайтын траншеяларда немесе үй-жайларда $2-5^{\circ}\text{C}$ температурада	

			60-90 күн стратифика. циялайды	
21	Татар ұшқаты	Дайындауды қажет етпейді	Қысқы суық траншеяларда немесе үй-жай. ларда 2-5 ° С температурада 50-60 күн стратифика. циялайды	Себу алдында шағын қаптар. ға салып 1,5 ай бойы қар үстіне қойып қояды немесе 5-8 ° С темпе. ратурада аптасына 2 рет ылғал. дандыра және араластыра отырып ағаш үгінділерінде стратифика. циялайды. 18-20 күннен кейін тұқым өнеді
22	Кәдімгі шәңгіш	Жаңа жиналған тұқымдарды жазғы траншея. ларда стратифи. кациялағанда өскіндер бір жылдан кейін пайда болады.	Жинаған соң алдымен жаз. ғы, одан кейін қыста тоңазымайтын траншеяларда немесе алды. мен үй-жайлар. да 15-18 ° С температура. да, содан соң қыста 5 ° С дейін төмен темпе. ратурада стратифика. циялайды	
23	Ағаш тәріздес қараған (сары қараған)	Дайындауды қажет етпейді	Бөлме темпера. турасындағы суда 5 сағат жібітеді	45 күн бойы қарға ауната. ды немесе 0 ° С мұзда 30 күн бойы ұстайды
24	Кәдімгі ат талшын	Дайындауды қажет етпейді	Қысқы тоңазы. майтын тран. шеяларда сақтау кезін. де дайындайды	Сақтаудан кейін жылы жерде бірнеше күн ұстап, өнгенше, араластырып және ылғал.

				дандырып тұрады
25	Жалған сүйір жапырақты үйеңкі (явор, ақ үйеңкі)	Ерте күзде себуді дайын. дықсыз жүргізе. ді, ал кеш себілетіндерін жиналған сәттен себуге дейін жазғы траншея. ларда страти. фикациялайды	Алдымен үй - жайда 0-3 ⁰ С температурада 45 күн страти. фикациялайды, содан кейін 45 күн бойы қар астында ұстайды. Тұқымды 3 тәулік бойы жібітеді, содан соң алдымен 5-10 ⁰ С температу. рада үй-жайда 60 күн, одан кейін 0 ⁰ С-та 60 күн стратифика. циялайды	Қарда 45-60 күн страти. фикациялайды. Молибден аммонийдің 3 % ерітін. дісінде 24 сағат жібіте. ді, содан соң 8 күн бойы күніне 3 р е т 4 минутқа жылы суға (35-38 ⁰ С) және суық суға (0 ⁰ С) салады
26	Сүйір жапырақ. ты үйеңкі (платан тәріз. ді үйеңкі)	Ерте күзде себуді дайын. дықсыз жүргізе. ді, ал кеш себілетіндерін жиналған сәттен себуге дейін жазғы траншея. ларда стратифи. кациялайды	Үй-жайларда немесе қысқы тоңазымайтын траншеяларда стратификация л а й д ы . Стратифика. циялау мерзімі 45-60 күн.	Қар араласты. ра отырып 45-60 күн стратифика. циялайды. Тұқымға жылы (40 ⁰ С) су құйып, бре. зентпен жау. ып, 3 тәулік ұстайды. Содан кейін 30 ⁰ С жуық темпера. турадағы үй-жайларда құм салынған жәшіктерде ұстап, күн сайын аралас. тырып және ылғалданды. рып тұрады. Тұқымдар 7-ші күні өнеді. ТМТД-мен немесе фентиураммен дәрілейді

27	Дала үйеңкісі	Жиналғаннан кейін жазғы траншеяларда себуге дейін кемінде 45 күн стратификация. лайды	Жинағаннан кейін алдымен жазғы, содан кейін қысқы тоңазымайтын траншеяларда 150-180 күн стратификациялайды	Тұқымды 3 күн жібітіп, алдымен үй-жайларда 10-15 °С температура. да 60 күн, содан кейін 0 °С температурада 30-60 күн стратификациялайды
28	Күміс үйеңкі	Сеппейді	Жинаған соң дайындықсыз бірден себі. леді (мамырдың аяғы - маусымның басы)	Құрғақ ауа райында екпелерді с у а р у міндетті
29	Татар үйеңкісі (үйеңкі емес, кара үйеңкі)	Жиналғаннан себуге дейін жазғы траншеяларда стратификациялайды	Күзден бастап қысқы тоңазымайтын траншеяларда стратификациялайды	Тұқымды құм салынған жәшіктерде 0-3 °С температурада әрбір 2-3 күн сайын ылғалдандыра және араластыра отырып стратификациялайды. 30 күннен соң ылғалданды. руды тоқтатады, температура. тураны 0 °С дейін төмендетеді. 2-ші күні тұқымды қайта ылғалдандырып, температура. ны 5 °С дейін көтереді. Бұдан кейін тұқым 18-20-шы күні өнеді. Дайындықтың жалпы ұзақтығы 50 күн
			Үй-жай ішінде 30 күн страти	

30	Шаған жапырақ. ты үйеңкі	Дайындауды қажет етпейді	фикациялайды немесе 1 ай қар астында ұстайды	
31	Ірі жапырақты жөке	Тұқымды жинал. ғаннан бастап жазғы траншея. ларда немесе құм салынған жәшіктерде 90 күн бойы стратификация. лайды	Алдымен жазғы траншеяларда немесе үй-жай. ларда, ал содан кейін 0-5 ° С темпе. ратурада қыс. қы тоңазымай. тын траншея. ларда страти. фикациялайды. Стратификация ұзақтығы - 180 күнге дейін	
32	Ұсақ жапырақты жөке	Тұқымды жина. ғаннан соң себуге дейін жазғы траншея. ларда стратифи. кациялайды	Тұқымды жазғы, содан соң қысқы тоңазымай. тын траншея. ларда страти. фикациялайды	Тұқымды ауық-ауық ауыстырылып тұратын суда 10 күн жібітеді, содан соң 30 күн 15-25 ° С температура. да және 90-120 күн 0 ° С температура. да стратифи. кациялайды
33	Сібір балқара. ғайы	Дайындауды қажет етпейді	9-12 сағат суға жібітеді және 1-1,5 ай қарға ауната. ды ; KMnO_4 0,5% ерітіндісінде	Тұқымды 3 тәулік марга. нец қышқылы калийдің 0,004 % ері. тіндісінде +26 ° С темпе. ратурада жібітеді, содан кейін дәке дорба. ларға салып, дымқыл ағаш үгінділерімен (1,5-2 см қабатпен) көміп, 2 тәулік ұстай. ды. Тұқымды 24 сағат бром

			30 минут дәрілейді	калийінің 0,5 % ерітін. дісінде немесе 0,05 % колхицин ерітіндісін. де жібітеді. Тұқымды себу. ге 30 сағат қалғанда әлсіз әк ерітіндісін. де (10 л суға 200-250 гр әк) жібітеді.
34	Жіңішке жапырақты жиде	Ерте күзде сепкенде жинаудан кейін дайындамайды; кеш себілсе, жиналған кезден бастап сепкенге дейін жазғы траншеяларда стратифи. кациялайды	Алдын ала 4 тәулік жібі. тілген тұқым. ды қысқы тоңазымайтын траншеяларда немесе 16- 20 °С темпе. ратурада үй- жайлар ішінде стратифика. циялайды. Стратифика. циялау ұзақ. тығы - 90- 120 күн	Тұқымға ыстық су (50-60 °С кұйып, бір тәулік жібі. теді. Содан кейін темпе. ратурасы 16-20 °С үй- жайда құм салынған жәшіктерде стратифика. циялайды. 15-20-шы күні өне бастайды.
35	Кәдімгі бадам	Дайындауды қажет етпейді	Үй-жайларда немесе траншеяларда 30-60 күн стратифика. циялайды	
36	Виргиния аршасы	Топырақтың қатуына 1,5-2 ай қалғанда себілетін бол. са, дайындауды қажет етпейді	Үй-жай ішінде 20-30 °С температурада 30 күн, 15 °С температурада 120 күн стратифика. циялайды	Тұқымды 30-50 мин мөлшерде күкірт қышқылы концентраты. мен өңдейді, сумен шаяды, содан кейін 0-5 °С темпе. ратурада 90-120 күн стратифика. циялайды
		Топырақтың қатуына 1,5-2	Үй-жай ішінде 20-30 °С	

37	Кәдімгі арша	ай қалғанда себілетін болса, дайын. дауды қажет етпейді	температурада 30 күн, 15 ⁰ С температурада 120 күн стратифика. циялайды	
38	Түркістан аршасы	Жаңа жиналған тұқымды дайын. дамай сол күйінде тамыз айы ішінде себеді	Өткен жылғы терең тыныш. тықтағы тұ. қымды жазда шілдеде - тамыздың бас кезінде себеді.	
39	Жарты шар тәрізді арша	Бұл да қыркүйектің бірінші жарты. сында себіледі	Бұл да солай	
40	Шырғанақ	Топырақ қатпай тұрып 1 айдан кешіктірмей себілсе, дайын. дауды қажет етпейді	Үй-жайда 0-5 ⁰ С температурада құм салынған жәшіктерде 90 күн стратифика. цияланады	3 тәулік суда жібітіп алып, үй-жай. да 30 күн стратифи. кациялайды
41	Грек жаңғағы	Дайындамайды	Үй-жайда құмда 0-5 ⁰ С температурада 30-45 күн стратифика. циялайды	Тұқымды көктемде себуге 5-7 күн қалғанда қапқа салын. ған күйінде тау өзенінің ағын суына малады.
42	Кәдімгі шабдал	Дайындауды қажет етпейді	Үй-жайда 0-5 ⁰ С температурада 100-120 күн стратифика. циялайды	
43	Сібір самырсыны	Дайындауды қажет етпейді	Алдын-ала жібітілген тұқымды 30 күн 0-5 ⁰ С температурада құм салынған жәшіктерде стратифика. циялайды	Алдын-ала жібітілген тұқымды 30 күн қарға аунатады
			Тұқымды стратифика.	

44	Жалған караған (ақ караған)	Сеппейді	циялайды немесе темпе. ратурасы 80-85 ° С су құйып, алғаш. қы 15-20 мин араластырып, суығанша қалдырады. Қажет болса ісінбеген тұқымдарды електен өткі. зіп алып, оларды өңдеу. ді қайталайды	
45	Тюринген үлбірегі	Шала піскен жемістер тұқы. мын сепкенде дайындауды қажет етпейді	Шала піскен жемістер тұқымын үй-жайда 0-5 ° С температурада құм салынған жәшіктерде 210-240 күн стратифика. циялайды	
46	Кәдімгі шетен	Жинап алғаннан бастап сепкенге дейін жазғы траншеяларда немесе үй-жайда стратификация. лайды	Температурасы 0-5 ° С үй-жайда дымқыл құмда 90-120 күн стратифи. кациялайды, содан кейін қармен көмеді Стратифика. цияның жалпы ұзақтығы - 150-180 күн	Стратифика. цияланбаған тұқымды гиббереллин. нің 0,002 % ерітіндісінде 3 тәулік жібітеді, содан кейін дымқыл құммен араластырады. 7 күннен кейін өнеді
47	Ақ сексеуіл, және кара сексеуіл	Қыста сепкенде дайындауды қажет етпейді	Дайындауды қажет етпейді	
48	Кәдімгі мамыр гүл	Дайындауды қажет етпейді	Үй-жайда 0-5 ° С температурада құм салынған жәшіктерде 45 күн стратифика. циялайды	10-15 сағат суда жібіте. ді, содан кейін дымқыл ағаш үгінді. сінде немесе шымтезекте 2 - 8 күн ұстайды

49	Үй қараөрігі	Жазғы траншеяларда 90 күн стратификациялайды	Қысқы тоңазымайтын траншеяларда кемінде 150 күн стратификациялайды	
50	Тікенді қараөрік (шомырт)	Ерте жазда, тамызда себілетін болса дайындауды қажет етпейді, кеш себілетін болса жиналғаннан бастап себуге дейін (2 ай бойы) жазғы траншеяларда, өткен жылдың тұқымын - 80 күн стратификациялайды	Жинала салысымен үй-жайда 150-180 күн немесе қысқы тоңазымайтын траншеяларда 180-210 күн стратификациялайды	
51	Алхоры өрік (алша)	Жинала салысымен себуге дейін жазғы траншеяларда стратификациялайды. Өткен жылғы тұқымды 60-90 күн стратификациялайды	Жинала салысымен жазғы траншеяларда стратификациялайды, ал содан кейін қысқы тоңазымайтын траншеяларда 120-170 күн немесе темп. ратурасы 3-5 ° С үй-жайда 150 күн стратификациялайды	
52	Қызыл күрең қарақат	Жазғы траншеяларда 45-60 күн стратификациялайды	Үй-жайда 90-120 күн стратификациялайды	Тұқымды бас. тапқы темп. ратурасы 50 ° С суда 24 сағат жібітеді. Содан кейін 12-15 ° С температурада күн сайын араластырып, ылғалдандырып 30 күн стратификациялайды. Ауыспалы температурада

				(жылы және суық) стратификацияла. Ғанда тұқымды 30 күн дайындайды.
53	Қара қарақат	Жазғы траншеяларда 45-60 күн стратификациялайды	Үй-жайда 90-120 күн стратификациялайды	
54	Сібір самырсын. карағайы	Дайындамайды, тек марганец қышқылы калийдің 0,5 % ерітіндісінде жібітеді	Тұқымды алдын-ала 3 тәулік жібітеді, дымқыл құммен, ағаш үгіндісімен немесе шымтезек ұнтағымен араластырып, жәшіктермен қарастына немесе салқын 0 ⁰ С үй-жайға себуге дейін 2-3 ай қойып қояды. Қысқы тоңазымайтын траншеяларда сақтағанда да дайындалады	Құммен араластырылған тұқымды (2:1) қалыңдығы 20 см, 50% дейін толық ылғал сақтағанша суылап, 30-40 ⁰ С температурада 12 сағат бүркептірігішке қояды, содан кейін қарға көмеді. Бұдан кейін қайта сулап, бүркептірігіштерге қояды, содан соң қар астына қояды. Екі мәрте өңдеуден өткен тұқымды 10-11 күн стратификациялайды. ТМТД немесе фентиураммен дәрілейді.
55	Қырым карағайы	Себілмейді	Тұқымды 9-12 сағат суға жібітеді	
				Тұқымды жібітіп, өнгенше ылғалды күйінде ұстайды және 1-2 айға қарастына шығарып қояды. Микориз

56	Кәдімгі қарағай	Дайындауды қажет етпейді	Тұқымды 9-12 сағат суға жібітеді. Дорбаларға салынған құрғақ немесе жібітілген тұқымды 1-2 ай қарға қояды.	құрайтын май. құлақ саңы. раукұлағының таза дақылы. мен тұқым микоризация. сын жүргізе. ді. 24 сағат 0,02 % дейін күкірт қышқы. лы мырыш, күкірт қышқы. лы марганец (0,1 % және одан төмен), бор қышқылы (0,025%) және гетероауксин (0,01 % және одан төмен) ерітіндісінде жібітеді. Жиілігі 22,5кГц және қуаты 15 Вт ультра-дыбыспен 10 минут өңдейді.
57	Ақ терек	Дайындауды қажет етпейді (жиналған соң бірден себіледі)		
58	Қара терек	Дайындауды қажет етпейді (жиналған соң бірден себіледі)		
59	Батыс боз аршасы	Дайындауды қажет етпейді.	Жібітілген тұқымды бір ай бойы қарға аунатады	
60	Нағыз пісте	Себілмейді.	Тұқымды 12-15 сағат жылы суда (40 ° C) жібітіп, құм салынған жәшіктерде (1:3) немесе траншеяларда 30-40 күн стратификациялайды	Тұқымды 12-15 сағат жылы суда (40 ° C) жібітіп, қаппен жылы жерге іліп қояды және өне бастаған. ша 9-12 күн анда-санда сулап тұрады

61	Кәдімгі мойыл	Дайындауды қажет етпейді.	Үй-жайда 0-5 °С темпе- ратурада 150-180 күн стратифика- циялайды	
62	Жабайы орман алмасы		Суда 2 тәулік жібітеді, содан кейін 0-5 °С темпе- ратурада құм. да, шымтезек. те немесе ағаш үгінді. сінде 75-105 күн стратифи- кациялайды	Стратифика- цияланбаған тұқымды гиб. берлиннің 0,002 % ерітіндісінде 3 тәулік жібітеді, содан кейін дымқыл құммен араластыра- ды. Тұқым 6-7-ші күні өнеді.
63	Кәдімгі шаған	Онша толыспа- ған тұқымды жазғы траншея- ларда маусым айынан себуге дейін стратифи- кациялайды	Үй-жайда алдымен 18-20 °С тем- пературада 2-3 ай, содан кейін 5-11 °С температурада стратифика- циялайды. Стратифика- циялаудың жалпы ұзақты- ғы 180-200 күн (шала піскен тұқымдар)	